წელიწადი V/I. 1905 წ. წელიწა[დი]

მოგზაური

ყოველკვირეული ჟურნალი

№ 3. ხუთშაბათი, 3 თებერვალი 1905 წლისა. № 3.

Библиотека-Музей ... Акад. И. Гришашвили ... Академия наук

6997

„მოგზაურის“ რედაქცია აცხადებს, რომ მუშების გაფიცვის გამო, ჟურნალის გამოცემა რამდენიმე კვირით შეჩერებული იყო. რედაქცია ეცდება, დაკლებული ნომრები მკითხველებს შეუსრულოს.

„მოგზაურის“ მეოთხე ნომერი (№ 4) გამოვა კვირას, 6 თებერვალს.

ყოველკვირეული ჟურნალი

წელიწადი „მოგზაური“ მეხუთე / პირველი

გამოდის 1905 წლის 16 იანვრიდან ვრცელი პროგრამით.

ჟურნალში მონაწილეობას მიიღებენ: ფ. მახარაძე, ივ. გომართელი, ი. ევდოშვილი, ნ. ელიავა, ნ. კალანდაძე, ის. კვიცარიძე, ლალიონი, გ. მარმალაძე, ყვირილელი, კ. ჯაფარიძე, ალ. წულუკიძე, გრ. წულუკიძე და სხვები.

ჟურნალის ფასი გაგზავნით კავკასიისა და რუსეთის ქალაქებში: ერთი წლით—**5** მან., ნახევარი წლით—**3** მან. ცალკე ნომერი—15 კაპ. ადრესის გამოცვლა—40 კაპ. წლიური ფასის შემოტანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ხელის მოწერა მიიღება:

ტფილისში—„მოგზაურის“ რედაქციაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღაზიაში—შიო ქუჩუკაშვილთან; ვ. გადილიას წიგნის მაღაზიაში (კიროჩნი ქუჩა) და ნაძალადევში—წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკაში.

ბათომში—ანასტასია გოგოლაშვილთან.

ბაქოში—ტერენტი წერეთელთან (ქალაქის საბჭოში).

განჯაში—ი. ევდოშვილთან.

ქუთაისში—ის. კვიცარიძესთან (ამხანაგ. „კოლხიდა“)

ოზურგეთში—ს. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიაში და ქ-ნ თამარ შარაშიძესთან.

ლანჩხუთში—ივანე კალანდაძესთან.

ჩოხატაურში—ალექსანდრე დოლიძესთან.

სენაკში—არსენ წითლიძესთან.

სამტრედიაში—ყარამან ნანეიშვილთან.

ხონში—ექიმ პ. ლ. კიკალიშვილთან.

ჭიათურაში—ირაკლი დეკანოზიშვილთან.

ზესტაფონში—სოლომონ წულაძესთან.

სად. მიხაილოვში—ივანე ომიანიძესთან.

ქ. გორში—არსენ კალანდაძის წიგნის მაღაზიაში.

ჟურნალისათვის დანიშნული წერილები და ყოველგვარი კორესპონდენცია უნდა იგზავნებოდეს პირდაპირ რედაქციის სახელობაზე.—ჟურნალში დასაბეჭდათ გამოგზავნილი სტატიები და მოთხრობები, რომელთა დაბეჭდვას რედაქცია ვერ სცნობს შესაძლებლათ, შეინახება 3 თვის განმავლობაში, ხოლო სხვა წერილებისა და კორესპონდენციების შესახებ რედაქცია არავითარ მიწერ-მოწერას არ კისრულობს. ვისაც რედაქციისაგან წერილით პასუხის მიღება სურს, უნდა წარმოადგინოს ფოსტის ხარჯი.

რედაქცია იმყოფება: ტფილისში, ნიკოლოზის ქ., სახ. № 44.

ფოსტის ადრესი: **Тифлисъ. Редакція „МОГЗАУРИ“.**

შინაარსი: თანადროული კითხვები, ფ. მახარაძისა.—ოფიციალური გამოცხადება კავკასიაში მომხდარ მუშების გაფიცვის შესახებ.—სხვა და სხვა ამბები.—რა ეჭირება მუშებს დღეს, ნ. ელიავასი.—რუსეთის ქრონიკა.—ომის ამბები.—სალამი, ლექსი დ. თომაშვილისა.—სიტყვა ჯოჯოხეთში, ეშმაკი სამოთხეში და სამი წერტილი, ეშმაკისა.—ქუთათურის შენიშვნები, ისოსი.—საზოგადოებრივ-ისტორიული წერილები, თარგ. ლ. ელიავასი.—გოგიჩაიშვილის საპასუხოთ, ა. წულუკიძისა.—ჟურნალ-გაზეთებიდან.

თანადროული კითხვები.

I.

დრონი იცვლებიან და მასთან ერთათ ჩვენც ვიცვლებითო,—ამბობდენ ძველი რომაელები. ამ ჭეშმარიტებას დღეს ვერავინ უარს ველარ ყოფს. მაგრამ ცხოვრებაში კი მაინც იმას ყველა ხელს აფარებს. რანი ვიყავით ჩვენ გუშინ, თუნდ ამ ათი-ხუთმეტი წლის წინეთ, და რანი ვართ დღეს? რას ლაპარაკობდენ ჩვენ საზოგადოებასა და მწერლობაში ამ რამდენიმე წლის წინეთ და რას ლაპარაკობენ დღეს? მიაჩნდათ მაშინ შესაძლებლათ ის, რაც დღეს ფაქტათ, სინამდვილეთ იქცა? ვინ იყვენ მაშინ ცხოვრების ბანის მიმცემნი, და ვინ არიან დღეს ასეთები? ერთი სიტყვით, რა განსხვავებაა ამ მხრით მაშინდელ და დღევანდელ დროს შუა? ჩვენ რომ გარემოება და შეძლება ნებას გვაძლევდეს შევადაროთ ცოტა უფრო დაწვრილებით ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება ამ 10—15 წლის წინეთ და დღეს, ჩვენ თვალწინ დაგვეხატებოდა ორი კონტრასტი, ორი სულ სხვადასხვა საზოგადოებრივი ვითარება, რომელთაც ერთმანეთში საერთო თითქმის არაფერი არ ექნებოდათ. ჩვენ ერთი მხრით წარმოგვიდგებოდა დაწყნარებული, მყუდრო, ცხოვრება, სადაც საზოგადოებრივი ცხოვრების მაჯის ცემა მისუსტებულ-მიმალულია, სადაც გაბატონებულია თავისი „მეს“ სამსახური, და არავითარი სოლიდარული მოქმედების ნიშანი; არც საზოგადოებაში და არც მწერლობაში არ ისმის გაბედული ხმა, თავისუფალი მსჯელობა და აზრი,—თითქოს ყოველივე შებოჭვილი და შებორკილი იყოს რაღაც გაუგებარი, იდუმალი, ძალის მეოხებით. დღეს კი სულ სხვა სურათს ვხედავთ: მყუდროება დაირღვა, საზოგადოება გამოფხიზლდა, და ისინი, ვინც ამ რამდენიმე წლის უკან ყველას საჯეკნელათ იყვნენ, ვინც ყველაზე უფრო უხმო და გაუბედავი იყვნენ, ვინც საზოგადოებრივი ცხოვრების უკანასკნელ საფეხურზე იდგნენ, ისინი დღეს წელში აიმართნენ, საზოგადოების ბანის მიმცემნი შეიქნენ და მოწინავე როლს თამაშობენ. პირველი შეხედვით ასე გვგონებათ, რომ ამ 10 წლის წინანდელი და დღევანდელი საზოგადოება ორი სხვადასხვა საზოგადოებაა, სხვადასხვა ხალხი, სხვადასხვა პირობებში აღზრდილი, და არა ერთი და იგივე საზოგადოება, ერთი და იგივე ხალხი, მხოლოთ განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე მდგომი. მაგრამ ეს ასე როდია:

ეს არის იგივე ხალხი, იგივე საზოგადოება, მხოლოთ დრო გამოიცვალა, და მასთან ერთათ გამოიცვალა თვით საზოგადოებაც, თვით ხალხიც. მხოლოთ ეს ცვლილება არ მომხდარა მაღლიდან, იგი არ მოგვლენია ვისმეს ბრძანებით, ან სურვილით. ეს არის შედეგი იმ უდიდესი შინაური მოძრაობისა და შეუწყვეტელი მუშაობისა, რომელიც შეუმჩნეველათ ხდებოდა და ხდება ჩვენი საზოგადოების გულში ამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში. და განა ამ რამდენიმე წლის წინეთ ზოგიერთები არ ამბობდენ, არ წინასწარმეტყველებდენ, რომ ადრე იქნება თუ გვიან უეჭველათ უნდა მოხდეს ის, რაც დღეს ხდება, რის მოწამენი დღეს ჩვენ ვართ? ბევრ იმათგანს, რომლებიც დღევანდელ მოძრაობას სიამოვნებით და თანაგრძნობით უყურებენ, მაშინ სასაცილოთაც არ ყოფნიდათ ასეთი წინასწარმეტყველება. მაგრამ ეს არ იყო წინასწარმეტყველება, ოცნებით შექმნილი. ეს იყო ნაყოფი ცხოვრების დაკვირვებისა და სინამდვილის შესწავლისა. სამწუხაროთ, ასე ხდება ყოველგან და მით უმეტეს ჩვენშიაც, რომ სანამ საზოგადოებას თავზე არ დაატყდება რაიმე უბედურება, მანამ იგი თავსაც არ მოიფხანს; მერე კი გვიანღაა: მოძრაობა თავისას გაიტანს, მხოლოთ ეს შეუგნებლობა და მოუმზადებლობა იწვევს ზედმეტ ტკივილებს, თხოულობს ზედმეტ მსხვერპლს, და საზოგადოება აკეთებს შემდეგ ნაბიჯს სისხლით მორწყულ ნიადაგზე. დღემდე საზოგადოება, მისი უმრავლესობა მაინც, ყოველგან შებოჭვილია თითქო რაღაც იდუმალი ძალის მეოხებით, იგი ანკარიშ მიუცემლათ ჩაბღაუჭებია ძველ წესწყობილებას, მას ვერ შეუგნია, არ ესმის ამ წეს-წყობილების ნაკლოვანება. უმრავლესობისათვის ისტორია არ არსებობს, ხალხის საზოგადოებრივი ცხოვრება, თვით საზოგადოება რაღაც გაყინული, გაჩერებული რამ გონიათ, სადაც არავითარი მოძრაობა, არავითარი წინსვლა, არავითარი განვითარება, არავითარი ცვალებადობა არ არსებობს. ასეთი მსჯელობა, ასეთი შეხედულება ისტორიასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ეწინააღმდეგება ფაქტებს, იგი უარყოფს სინამდვილეს; მაგრამ მიუხედავათ ამისა, იგი დღესაც გაბატონებულია როგორც საზოგადოებაში, ისე მწერლობაშიაც. ვისაც ნამდვილათ და გულწრფელათ სურს საზოგადოებრივ უბედურებათა თავიდან აცილება, ვინც მოწადინებულია, რომ საზოგადოების ძირითად წესწყობილების ცვლილების დროს რაც შეიძლება ნაკლები სისხლი დაიღვაროს, იგი ვალდებულია, რაც ძალი და ღონე აქვს, ყოველგვარი საშუალებით, ებრძოლოს ასეთ შეხედულებას და ეცადოს, რომ საზოგადოებამ შეითვისოს უფრო გონივრული შეხედულება საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე.

სამწუხაროთ, დღეს, ამ საყოველთაო მოუსვენრობის, არევ-დარევის, დროს მეტათ ძნელია, თითქმის შეუძლებელიც არის დალაგებით მსჯელობა ასეთ მძიმე საგნებზე. დღეს საზოგადოება, განსაკუთრებით მისი ერთი ნაწილი, მოქმედების ასპარეზზე გამოსული, თხოულობს პირდაპირ, გადაჭრილ პასუხს იმ პრაქტიკულ და საჭირ-ბოროტო კითხვებზე, რომლებიც ჩვენმა ცხოვრებამ უკვე წამოაყენა და რომლებიც იმდენათ მომწიფდენ, რომ დაუყონებლივ განხორციელებას და დაკმაყოფილებას თხოულობენ. მეორე მხრით, ადვილათ გასაგები მიზეზის წყალობით, ჩვენ ყოველივე საშვალებას მოკლებული ვართ ეს მოთხოვნილება დავაკმაყოფილოთ, და ამიტომ რამდენათაც სამართლიანია საზოგადოების მოთხოვნილება, იმდენათ, თუმც სულ სხვა მიზეზით, მარალი ვართ ჩვენც. ის, ვინც გულწრფელათ ემსახურება მწერლობას და ღრმათ ესმის მისი წმიდა და მაღალი დანიშნულება, მას არა ნაკლებ სტანჯავს და აწუხებს ის გარემოება, რომ იგი მოკლებულია საშუალებას პირდაპირ, გულახდილათ ილაპარაკოს იმაზე, რასაც გრძნობს და რაც საჭიროთ მიაჩნია დღევანდელ პირობებში.

ჩვენ ვხედავთ, რომ დღეს ხალხის ცხოვრებაში ხდება დიდი ცვლილება. რომ ის უფსკრული, რომელიც თანამედროვე საზოგადოებრივმა პირობებმა შექმნეს ძველსა და ახალს შუა, თანდათან ფართოვდება და ძველის და ახლის ერთათ მორიგება ყოვლად შეუძლებელი ხდება. ის, რაც წინეთ უმრავლესობისათვის შეუმჩნეველათ ხდებოდა, დღეს მოულოდნელათ ყველასათვის აშკარა შეიქნა. მშვიდობიანობას და მყუდროებას დაჩვეულ საზოგადოებას უეცრივ შეერყა მშვიდობიანობა, ის, რაც მას შეურყეველათ მიაჩნდა, ძირიანათ შერყა . . . შევჩერდეთ ერთ წუთს იმაზე, თუ როგორ მოქმედებს ეს გარემოება ჩვენ საზოგადოებაზე. ახლა ყველასათვის აშკარაა, რომ დღევანდელი საზოგადოება, როგორც წინანდელი, ცალ-ცალკე, ერთი მეორის მოწინააღმდეგე ჯგუფებათ, კლასებათ არის დაყოფილი, იმ განსხვავებით, რომ ეს დაყოფა დღეს უფრო საგრძნობელი და უფრო აშკარაა. თითოეულ ჯგუფს, თითოეულ კლასს თავისი საკუთარი ინტერესები აქვს, რომ ის, რაც ერთისთვის სანატრელი და სასარგებლოა, მეორესთვის მაყენებელი და მომაკვდინებელია. ყველა თანამედროვე საზოგადოებრივი ჯგუფები და კლასები ორ ბანაკათ შეიძლება გავანაწილოთ. ერთი ბანაკი ებღაუჭება ძველს, რომელმაც თავის დრო მოჭამა, მეორე კი სიამოვნებით მოელის ამ ძველის დანგრევას და ახლის დამყარებას. პირველისთვის ის, რაც არსებობს, ძლიერების, ფუფუნების, სიამოვნების და ბატონობის თავდებია, ხოლო ახლის დამკვიდრება მისთვის ყველა ამის მოსპობას ნიშნავს! მეორე ბანაკი კი სულ სხვა რწმენით არის აღფრთოვანებული და გამხნევებული. აწმყო მისთვის მოასწავებს ტანჯვას, დაჩაგვრას, უუფლებობას, სიმშილს, წყურვილს, სიტიტვლეს, გაუნათლებლობას; მომავალი კი მას ეღიმება ყველა ამის მოსპობით და სამართლიანობის და ჭეშმარიტების დამყარებით. აი, რა სხვადასხვა თვალით უყურებენ დღევანდელ მოძრაობას თანამედროვე საზოგადოების უმთავრესი კლასები. ამას უკარნახებენ მათ იმათი საკუთარი ინტერესები. როგორც ზევით ვამბობდით, საზოგადოების ერთი ნაწილი, უმცირესობა, შეჩვეულია თანამედროვე ცხოვრების სიტკბოებას, სილაღეს, მედიდურებას, სხვების შეწუხებას და გაყვლეფას. ამიტომ გასაკვირალი არ არის, თუ ეს ძირითადი რყევა, თუ ეს შეუჩერებელი და შეუბრალებელი დანგრევა იმ საფუძველთა, რომელთა წყალობით აქამომდე ტკბებოდა საზოგადოების უმცირესობა, აღშფოთებს და სასოწარკვეთილებას გვრის მას. ის არა თუ ამართლებს, არამედ პირდაპირ თხოულობს სასტიკ და შეუბრალებელ ზომების ხმარებას. იგი შეუპყრია ბრმა თავმოყვარეობას, მას არ ძალუძს გაითვალისწინოს თავისი მდგომარეობა, შეეკითხოს წარსულს, გაიგოს თუ რა ხდებოდა სხვა ქვეყნებში. არავითარ მსჯელობას, არავითარ საბუთიან სიტყვას არ ძალუძს გამოიყვანოს იგი იმ გაბრაზებიდან და გამხეცებული განრისხებიდან, რომელსაც იგი იჩენს თავის მოწინააღმდეგეს მიმართ. იმის მოქმედება ისტორიის გადადგომაა, შეუძლებელის განხორციელებას ნიშნავს. ასეთ პირობებში საჭიროა მეტი სიმხნევე, გამჭრიახობა და შორსმხედველობა იმათ მხრით, ვის წინააღმდეგ მიმართულია ეს ჯოჯოხეთური ზომები. თუ ოდესმე საჭიროა ცოდნა, გამოცდილება, ეს ყველაზე მეტათ დღეს ეჭირვება ჩვენ საზოგადოებას. დღევანდელი საზოგადოება მეტათ რთული მოვლენაა: თითოეული მისი წევრი, თუმც არსებითათ ათასნაირათ არის რკინის ჯაჭვით შეკავშირებული საზოგადოებისა როგორც დანარჩენ წევრებთან, ისე თვით საზოგადოებასთან, მაგრამ გარეგნობით გამოდის, რომ ვითომც თითოეულ წევრს თავისი

განკერძოებული კუნქული ჰქონდეს მიჩნეული თავისთვის, სადაც სხვებს ადგილი არა აქვთ; თითოეულს გონია, რომ მასთან სხვას საქმე არა აქვს, ვისაც უნდა თავი იტეხოს, ის კი თავისთვის იქნება და სხვის საქმეში არ გაერევა, რადგანაც ამას მისი საკუთარი ინტერესი სრულებით არ თხოულობს. თანამედროვე საზოგადოება აღზრდილია ასეთ რწმენაში, იგი გამსჭვალულია ასეთი შეხედულებით. დროა, რომ ასეთი რწმენა-შეხედულება მოისპოს, რადგანაც იგი საზოგადოებისათვის, მისი წინსვლისა და განვითარებისათვის მეტათ მავნებელია. საზოგადოების თითოეულმა წევრმა უნდა შეიგნოს და შეისისხლხორცოს ის შეხედულება, გაიმსჭვალოს იმ რწმენით, რომ მისი ინტერესი განუყოფელია საზოგადოების დანარჩენ წევრების ინტერესებისაგან, რომ მისი კეთილდღეობა შეუძლებელია, თუ მთელი საზოგადოება, ან მისი უმრავლესობა, მოკლებულია ამ კეთილდღეობას. მაგრამ ამის შეგნება ნიშნავს მთელი აწინდელი საზოგადოებრივი ურთიერთობის შეგნებას, მთელი თანამედროვე ცხოვრების გაგებას. აი ამ ცოდნის, ამ შეგნების გაადვილებას ვპირდებით ჩვენ მკითხველებს მომავალ წერილებში, რამდენათაც ჩვენი სუსტი ძალღონე და გარეშე, ჩვენგან დამოუკიდებელი მიზეზები, ნებას მოგვცემენ.

ფ. მახარაძე.

ᲝᲤᲘᲪᲘᲐᲚᲣᲠᲘ ᲒᲐᲛᲝᲪᲮᲐᲓᲔᲑᲐ

კავკასიაში მომხდარი მუშების გაფიცვის შესახებ.

ბაქოს მუშათა შორის დაწყებული მდგომარეობა გასული წლის დეკემბერში გადადგა ბათუმის მუშებს. ბაქოდან ჩამოსულ აგიტატორთა გაფლენით როტშილდისა და მანთაშევის ქარხნების მუშები, რიცხვით 300-დან 400-კაცამდე, შეეკრიბნენ ბარცხანის ხიდზე საქონლის სადგურის მახლობლათ, ათფრიადეს რამდენიმე წუთელი დროშა რევოლიუციონური წარწერებით და რევოლვერების სროლით, რკინის გზის დაანდაგის დაუოლებით, გაემართენ დუპოსაკენ, თანაც ბროკლამაციების აბნევდნენ. ათი წუთის შემდეგ, შენიშნეს რა უაზხ-რუსთა მოახლოება, დაიშალნენ წინააღმდეგობის გაუწევლათ. არავითარი განსაკუთრებული ზომა არ უხმარიათ და მეორე დღეს უველა ქარხნის მუშები მშვიდობიანთ შეუდგნენ საქმეს. მაგრამ მდგომარეობა ამით არ დასრულებულა.

17 იანვარს დილით ბათუმის ზღვის სადგურზე გაჩნდა ხუთასამდე მუშა და ძალით შეაწუეტინა მუშობა რკინის გზის, რუსეთისა და რასეის სანავსანო საზოგადოებათა მუშებს, თანაც საკვდილით დაემუქრენ მუშობის დამწყებთ. საქონლის დასცავთ დატოვეს დარჯები. უწესოება არაფერი მოუხდენიათ. გაფიცულები თხოულობდენ ხელფასის მომატებას.

იმავე დღეს გაიფიცნენ სადგურ რიონის ბუფეტში მოსამსახურენი, რომელნიც თხოულობდენ ერთ ნახევარჯერ ჯამაგირის გადიდებას და ბინას. სადგურის უფროსის თხოვნით მოსამსახურენი დარჩენ ადგზე 20 იანვრამდე.

18 იანვარს გაიფიცენ უველა რეზონტის მუშები ბათუმის ნაწილისა (ბათუმიდან-სჯალოსამდე); ამავეს მიატოვეს ოვალი თანამდებობის ასრულება და თხოულობდენ ქირის მომატებას.

19 იანვარს ბათუმის ქარხნებში სულ მცირე მუშობა სწარმოუდა. რკინის გზის უველა კანტორის მოხელეებმა და ამწონდებმა მიიღეს მუქარის ბარათები და მუშობა აღკვეთეს. პოლიციის ძალდატანებით გამოსული მეეტლები ისევ დაბრუნდნენ უკან გაფიცულთაგან გაფრთხილებულნი.

გაფიცვა არც თბილისს ასცდა. აქ ის დაიწყო 18 იანვარს რკინის გზის სახელოსნოებსა, მექანიკურ ქარხნებსა და კერძო სტამბებში მუშობის შეწყვეტით. საერთოთ გაფიცულთა რიცხვი 3000-4000-მდე ადიოდა. გამოდიოდა მხოლოთ გაზეთი „კავკაზი“. 19 იანვარს გაფიცულთა რიცხვს მეემატა ადელხანოვის ფაბრიკის მუშები, თამბაქოს ფაბრიკის „მირზ“ის მომუშავენი და უველა ნოქრები თამაშეშვილის ქარვასლისა. საერთო რიცხვი ამ დღეს გაფიცულთა 4000 კაცამდე ადიოდა.

ნაშუადღევის სამ საათზე დიდებულში ბათუმის მეიდანზე შეგროვდა 200-მდე რკინის გზის მუშა, რომლებმაც განუცხადეს ბოქაულს სურვილი დეპუტატების არჩევისა გუბერნატორთან გასაგზავნათ და მოითხოვეს ამ დეპუტატთა ხელუხლებლობა. მუშათა ეს მოთხოვნილება დაკმაყოფილებულ იქნა, მხოლოთ იმ პირობით თუ ამორჩეული დეპუტატები იქონიებენ მსჯელობას მარტო ეკონომიურ მოთხოვნილებათა შესახებ და არ გადაცდებიან ამ ავრკალს. მიუხედავთ ამისა მუშებმა არ მოისურვეს დეპუტატთა ამორჩევა და მოითხოვეს წინა დღით დატეკვეებულთა განთავისუფლება.

დღის განმავლობაში დატეკვეებულ იქნა რამდენიმე აგიტატორი რკინის გზის მუშათა შორის, აგრეთვე რამდენიმე მუშა, რომელიც ცდილობდა ძალით მოეშორებია მუშობის მსურველნი ან სიტყვის წარმოთქმა უნდოდა.

20 იანვარს მუშობა აღკვეთეს კონცისა და ელექტრონის ტრამვაის მუშებმა, მაგრამ მიღებულ ზომების გამო პირველი საათიდან მოძრაობა რამოდენიმეთ აღდგენილ იქნა სამხედრო უარაულის თანახლებით.

უკანასკნელი ორი დღის განმავლობაში თფილისში თანდათან ვრცელდებოდა მუშათა გაფიცვა. გაფიცვას შეუერთდენ ბოზარჯიანცის თამბაქოს ფაბრიკის, ტოლდეს, თაიროვის და ადიხანოვის საპონის ქარხნების მუშები, მაგრამ პოლიციასა და გაფიცულებს მაინც და მაინც მწყობა შეტაკება არ მოსვლიათ. კონცის ვაგონების შოძრაობა ისევ სამხედრო უარაულის თანახლებით ხდებოდა. 20 იანვარს, დილით, მუშათა მცირე ჯგუფი დაეცა თავს ავტომობილის კონცის ერთ ვაგონს, ქალაქის გარე უბანში, ჩამოსხა ბასსაკერები და დაუწყო მტვრევა ვაგონს, მაგრამ ამ დროს მიგდა ექვსი სალდათი და მუშები შეაჩერეს. ამ სალდათებს შემოეხვიენ მუშები და მომხდარ შეტაკების დროს ერთ სალდათს მსუბუქად დაუშავდა თავი და ხელი. სალდათები შეუდგენ თოფის კონდახტებით ხალხის გაფანტვას, და ამ დროს მოსულ დრაგუნთა ვზოდის დახმარებით გაფანტეს კიდეც გაფიცულნი. დაკვეულად იქნა ექვსი კაცი.

ამ მუშების დასაცველად, რომელთაც მუშობის დაწყება სურდათ, მიღებულ იქნა ეოველივე საზარო ზომა. ამის წყალობით რკინის გზის მუშათა ნაწილმა დაიწყო კიდეც მუშობა.

ბათუმშიაც გაგრძელდა გაფიცვა. ახლათ გაიფიცენ ამწონლები.

21 იანვარს სად. სამტრედიაში მუშები, რიცხვით 300-მდე, ეიფინთა, სტეგენით და თოფის სროლით მოვიდენ რკინის გზის სადგურზე, ძალით წამოასხეს უველა მეისრენი, ვაგონების გადამბმელნი, მატარებლების შემდგენელნი; შეცვალენ აგრეთვე სადგურის კატორებში და გამოუვანეს უველა კანტორის მოსამსახურეები, ამწონელები, ტელეგრაფის მოხელეები და აუგრძალეს უველას მუშობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი სიკვდილს ემუქრებოდენ. სადგურიდან ხალხი გაემართა იქვე მდებარე სოფელ სამტრედიის ბაზრისაკენ, სადაც ძალით დააგიტეინა ფუქსები, მაღაზიები და სხვა სავაჭრო დაწესებულებანი. აქ წესიერების დამრღვევთ შეუერთდენ სოფელ სამტრედიის მცხოვრებნი. ამის შემდეგ მომხდარ შეტაკების დროს მაკელს სოფლის მამასახლისი და სოფელსაც ცეცხლი წაუკიდეს; იწვოდა მაღაზიები. იმავე დამეს ბათუმისაკენ მესამე ვერსზე ბოროტ-კამზრახველი აურეს რკინის გზის დაანდაგზე რელსები, მაგრამ გზის წახდენა დროზე იქნა შემჩნეული. გზა შაკე შეკეთებულია.

ქ. ფოთში გაიფიცენ ნავთსადგურის მუშები და ბარკის (გრუზის) ეოველ კვარი ოპერაციები შეწერებულია.

21 იანვარს, სალამოს, გაფიცულთა აგიტატორები ქ. ტფილისში გულმოდგინეთ ავრცელებდენ მთავრობის საწინააღმდეგო ბროკლამაციებს. რამდენიმე აგიტატორი პოლიციამ შეიპყრა.

22-ს გაფიცვა გაგრძელდა, მაგრამ დღემ მშვიდობიანად ჩაიარა.

კვირას, 23 იანვარს, შეამჩნიეს, რომ მუშებმა იწყეს სვლა-გოლოფინის ბრაუსპექტზე, სადღაც ბაზარში და ერევნის მოედანზე. შუადღის 12 საათი იქნებოდა, როცა თეატრის ეზოდან, რომელიც სახაზინო თეატრის გვერდით არის, უცერად გამოვიდა გოლოფინის ბრაუსპექტზე მუშათა ჯგუფი, რომელსაც შეუერთდენ ახლო-მახლო მეფი სხვა მუშებიც. მანიფესტანტებმა, რიცხვით სამასამდე, ათფრიადეს წითელი დროშა, შეუდგენ ბრაკლამაციების მოხნევას და რეფოლვერების სროლა დაიწყეს ბოლიციის მოხელეებს, რომლებსაც უნდოდათ დროშის წართმევა; ის ბოლიციელი, რომელმაც მანიფესტანტს დროშა გამოსტაცა, რეფოლვერით დაჭრეს სერიოზულად ორ ადგილს და დაეცა კიდეც; დაჭრეს და წაიქცა აგრეთვე მეორე ბოლიციელი, რომელმაც კალვა გამოსტაცა დროშა მანიფესტანტს, ხოლო მესამე, რომელმაც საბოლოოთ წართვა დროშა და დაიჭირა მედროშე, დაჭრეს ხანჯლით. არეულობა გაგრძელდა არა უშეტეს ხუთი წუთისა. მანიფესტანტები, რომელთაგან ბევრი შეიარაღებული იყენენ, მალე გაფანტეს ქალაქის ბოლიციამ და საბოლიციო დარაჯთა რაზმმა. ოცდათი მანიფესტანტი დაიჭირეს. აგრეთვე ორი ტომარა ბროკლამაცია. ამ დროს მოკიდენ ეზახები და მხედრობა, მაგრამ იარაღის ხმარება ადარ დაწყრეფებია. მანიფესტანტების ის ნაწილი, რომელსაც ტეხნოსანი დარაჯები (სტრაჟნიკები) და ეზახები დაედევნენ, შეგიდა ბარიათინსკის ქუჩის ბოლოში მოთავსებულ ეკვეხანის ეზოში, და ადაეთეს კარები ჩაიკეტა. როცა ბოლიციელებმა მოეარეს და სხვა გზით ეზოში შეგიდენ, მუშები თავს დაესხენ საბოლიციო დარაჯს, რამდენიმე ადგილს დაჭრეს თავში ხანჯლით და დასცეს. ეზოში გამაგრებული მანიფესტანტთა ჯგუფი მალე გაფანტულ იქნა და სხვა და სხვა მხარეს გაიქცა. გაფანტულ მანიფესტანტებს, როგორც ჩანდა კიდევ უნდოდათ თავი მოეყარათ ბაზრის მოედანზე, მაგრამ ბოლიციამ დაუშალა.

თუ რამდენი დაშავდა მანიფესტანტებიდან ჯერ დანამდვილებით არ არის გამორკვეული, მაგრამ ვიცით, რომ საავთომეოფოებში მოეგანიდა ათი, ამათგან ერთი მძიმეთ არის დაშავებული. ბოლიციის მხარეს მოხელეთაგან დაჭრილია ოთხი, ამათგან ერთი მძიმეთ. გარდა ამისა რამდენიმე მსუბუქად არის დაშავებული და გაკაწრული.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის დაინდაგზე ამ უკანასკნელ დღეებში გაფიცვა უფრო და უფრო ფრცელდება. 22 იანვარს გაიფიცენ ყველა მეისრეები და დარაჯები სადგურებზე: ქვალონი, ნიკოითი, საკაოხო, კოპიტნარი, აბაშა და ჭალადიდი. ფოთის სადგურზე იმავე რიცხვიდან გაიფიცენ ნავთსადგურის მუშების გარდა შავი-ქვის მუშებიც, ხოლო 23-დან კი ყველა სამანეგრო ორთქლმავალების მემანქანენი, ორთქლმავალები კი დაინდაგზე და დეპოში დაუგდეს.

22 იანვარს, სადგურ სამტრედიის მახლობლათ ბორტკამზრახვეულთ დაეხსნათ რელსები და ამის გამო მომავალი სამხედრო მატარებელი, რომელსაც ბათუმში მიეყვანა კურინსკის ბოლკის რაზმი (კომანდა), რელსებს გადასცდა ტენდერით და ათი შავი ქვით დატვირთული ვაგონით. ადამიანებს უბედურება არა შემოხვეოდა-რა.

უკანასკნელ დღეებში თფილისში გაიფიცენ საკასბოს სალახები, ხოლო 25 იანვარს გაფიცვა დაიწყეს ათფიანქებში ფარმაცევტებმა და ათფიანქების მაწარეებმა. ბოლიციამ დატესადა 12 აგიტატორი, რომელნიც ათფიანქების დაკეტვისათვის მუშობდენ.

დილის 7 საათზე 24 იანვარს, გაფიცულთა მეექვსეთა და წაქეზებით მუშობა შეწყვიტეს აგრეთვე რკინის გზის ბათუმის დეპოს მსახურებმა, ოსტატებმა და მუშებმა.

25 იანვარიდან გაიფიცენ: ტეგიბულის ქვა-ნახშირის მადნების მუშები, ყვირილისა და შორაპნის დეპოების მუშები, შორაპნის სადგურზე ბარგისა და ტვირთის მზიდველები; ყველა ესენი, წესიერების დარღვევათ, დაშალენ და თავ-თავიანთ სახლებში წავიდენ. იმავე დღეს მუშობა შეწყვიტეს რკინის გზის კანჯის დეპოს მუშებმა, რიცხვით 200-მდე; მათ წარადგინეს სხვა-და-სხვა მოთხოვნა თავის მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ; სადმის, გაფიცულ მუშათა მეექვსეთ, მუშობა შეწყვიტეს კანჯის სადგურის სხვა დაბალ მოხელეებმაც.

26 იანვარს გაფიცვა დაიწყო ჭიათურაშიაც.

28 იანვარს დილას, ყვირილაში, გაფიცულებმა მოიწადინეს მანიფესტაციის მოხდენა; გამოვიდენ ქუჩაში, მაგრამ წინ გადეღობათ ბოლიციის დარაჯი, რომელმაც ორჯელ გაისროდა თოფი და მძიმეთ დაჭრა ერთი მანიფესტანტი; ამის შემდეგ გაფიცულნი გაიფანტენ.

28 იანვარს ღამე, დარაჯებს შეამჩნიეს სადგურ ლანჩხუთთან, რომ რკინის გზის ერთ-ერთ ხიდზე ვიღაცეებს რელსი აეღოთ და შავლები გაეფუჭებინათ; გზა იმწამსვე შეაკეთეს.

26 იანვრიდან ბაქოში ხელმეორეთ გაიფიცენ ადგილობრივ სტამბების მომუშავეები, რის გამო გაზეთები ადარ გამოსულა. 28 იანვარს ასოთ-ამწეობთ შეეერთდენ ორი ქარხნის მუშები; უწესოება არ მომხდარა.

ბათუმში 25 იანვარს გაიფიცენ ეფელ ქარხნების მუშები; ადმინისტრაციის დანისძიებით მადზიები და დეკნები, რომელნიც დიდიან დახურული იყვენ, ისევ გაიღეს; მეეტლეები ბერეზეზე არ გამოსულან, მაგრამ 26 იანვარს ბოლიციამ ლონე იღონა და მეეტლეები გამოვიდენ; ერთ-ერთ გემზე რუსმა მუშებმა დაიწყეს მუშობა, როცა ჯარის-კაცები დაეეენენ დარაჯთ. ამავე დღეს სადამის ექვს საათზე, სანამ ახალ მოსულმა მუშამ მოჭვლა ეფრესი ბოლიციელი კონდრატოვიჩი. მკვლელნი გაიქცენ. 28 იანვარს გაიფიცენ კერძო ოჯახების და სასტუმროების მოსამსახურენი. იმავე დღეს უცნობმა ბოროტმოქმედებმა მოკლეს რკინის გზის კონდუქტორი იუხინნუკი.

ქუთაისში უწესოებანი დაიწყო 19 იანვრიდან, როდესაც, სადამის ექვს საათზე ქალაქის ბაღიდან გამომავალ ხალხს (გამოსვლამდე ბაღში ცეკვაობა იყო ეინულზე და გუნდობა) მოშორდა ახალგაზდათა ჯგუფი, რომელიც ასი კაცისაგან შედგებოდა. ეს ჯგუფი „მარსელიეზს“ სიმღერით, ყვირილით და სტვენით წავიდა გიმნაზიის ქუჩით, გადაუხვია მიხეიდის ქუჩაზე, გაიარა ქალაქის გამგეობის წინ და გაემართა ბასკაასაკენ. აქ მანიფესტანტებს დახვდა ბოლიცია. მანიფესტანტებმა გადაუხვიეს მწვანე ბაზრისაკენ და გადავიდენ სიდასზე, სადაც გაფანტულ იქმნენ. ეზოზე მანიფესტანტებმა დაიწყეს ფარნები და ფანჯრები მაგიზიებსა, ქალაქის გამგეობასა, თეატრსა, ვაკეთა კიმნაზიასა და რედიგიონის ათფიანქაში. მანიფესტანტთაგან დაპატიმრებულ იქმნა 7 კაცი. მეორე დღეს ახალგაზდათაგან შემდგარმა ასეთმავე ჯგუფმა სცადა წინა დღის ამბების განმეორება, მაგრამ „რუსიეს“ სასტუმროს მახლობლათ წინათვე მომზადებულმა დარაჯებმა გაფანტეს. მანიფესტანტებმა მოასწრეს მხოლოთ რამდენიმე ფარნის დაეეწა. ამ შეტაკების დროს რეფოლვერის ტეკვიათ მსუბუქათ თავში დაჭრა ერთი ბოლიციელი. დაპატიმრებულ იქმნა 40 კაცი. დამნაშავენი სასამართლოს პასუხის გებაში იქმნებიან მიცემულნი. 25 იანვარს ქუთაისში ხელახლა მოხდა უწესოება, მაგრამ ბოლიციამ დაუფოვნებლივ მოსპო“. („ეკვგ.“).

სხვა და სხვა ამბები.

უმაღლესი ბრძანება: ხელმწიფე იმპერატორმა 20 იანვარს ბრძანა: დამოუკიდებლათ იმ განსჯისა, რომელიც ხდება ამ ჟამათ უმაღლესი ბრძანების თანახმათ მინისტრთა კომიტეტში საზოგადო ღონისძიებათა შესახებ მუშების ყოფა-ცხოვრების მოსაწესრიგებლათ ფაბრიკებსა და ქარხნებში, დაარსდეს სახელმწიფო საბჭოს წევრის, სენატორის შიდლოვსკის თავმჯდომარეობით, განსაკუთრებული კომისია, პეტერბურგის და მის მიდამოების მუშათა უკმაყოფილების მიზეზთა გამოსარკვევათ და ზომების გამოსაძებნათ, რათა შემ-

დეგში ამგვარი აღარაფერი განმეორდეს. კომისია უნდა შესდგებოდეს დაინტერესებულ უწყებათა წარმომადგენელთაგან, რომელთაც თავმჯდომარე დანიშნავს სხვა მინისტრებთან შეთანხმებით, მრეწველთა წარმომადგენელთა და მუშათაგან, რომლებსაც თვით მუშები აირჩევენ. კომისიის თავმჯდომარეს მიეცეს უფლება დამოუკიდებლათ მოახსენოს ხელმწიფე იმპერატორს კომისიის საქმეების შესახებ და მოიწვიოს კომისიის სხდომებზე ისეთი პირნი, რომლებიც სასარგებლონი იქნებიან საქმის განსჯის დროს; აგრეთვე დადგენილ იქმნას რაოდენობა და მრეწველთა და მუშათა წარმომადგენელთა და იმათი ამორჩევის წეს-რიგი.

პეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორის განკარგულებით, 31 იანვარს პეტერბურგის ყველა ქუჩაზე გაკრულიყო განცხადება, რომელშიაც ნათქვამია, რომ, თანახმათ უმაღლესი ბრძანებისა, შედგა განსაკუთრებული კომისია; ამ კომისიამ უნდა გამოიკვლიოს პეტერბურგის მუშების უკმაყოფილოების მიზეზი და გამონახოს ისეთი ღონისძიებანი, რომლების საშვალებით შეიძლებოდეს უკმაყოფილოების მოსპობა. იმავე დღეს ყველა ფაბრიკებსა და ქარხნებში უნდა მომხდარიყო მუშების წარმომადგენელთა არჩევნები.

უმაღლესი ბრძანებით პეტერბურგის საჯარო ბიბლიოთეკის დირექტორი კობეკო დაინიშნა იმ კომისიის თავმჯდომარეთ, რომელმაც უნდა გადაშინჯოს ბეჭედითი სიტყვის შესახებ არსებული კანონმდებლობა. წევრებათ კი შემდეგი პირები დაინიშნენ: ბოროვიკოვსკი, სლუჩევსკი, ზვერევი, ლუკიანოვი, ნიკიტინი, კლიუჩევსკი, კონი, გრაჟი გოლენიშჩევ-კუტუზოვი, არსენიევი, გაზ. „გრაჟდანინის" რედაქტორი მეშჩერსკი, გაზ. „კიევლიანინის" რედაქტორი პიხნო და „ნოვ. ვრემიას" გამომცემელი სუვორინი.

პეტერბურგსა და მოსკოვში უბედურების შემდეგ გაიფიცნენ ნაფიცი ვექილები და მათი თანაშემწენი. მათ უარი განაცხადეს საქმის წარმოებაზე და სასამართლოებმაც საქმეების განხილვა გადასდეს. ამას გარდა პეტერბუგის ნაფიც ვექილებმა და მათ თანაშემწეებმა წარუდგინეს მთავრობას მოხსენება. თხოულობენ ძირითად რეფორმას („ნ. დ.").

თავ. სვიატოპოლკ-მირსკის მაგივრათ, რომელმაც თანამდებობას თავი გაანება, საშინაო საქმეთა მინისტრათ დაინიშნა გოფმეისტერი ბულიგინი. ბულიგინი წინეთ მოსკოვის გენერალ გუბერნატორის თანაშემწეთ იყო

იუსტიციის მინისტრმა მურავიოვმა თავი გაანება სამსახურს. მის მაგივრათ სამინისტროს მმართველათ დაინიშნა მანუხინი.

საგანგებო კრება თფილისის ქალაქის საბჭოსი, რომელიც უნდა მომხდარიყო გასულ შაბათს, 29 იანვარს, ხალხისა და პრესის წარმომადგენელთა დაუსწრებლათ, აღარ მოხდა, რადგანაც ხალხი დაჟინებით თხოულობდა კრებაზე დასწრებას. ამ კრებაზე უნდა განეხილათ თფილისის მუშების ყოფა-მდგომარეობა.

ქ. ქუთაისში და ქუთაისის, ოზურგეთის და სენაკის მაზრებში შემოღებულ იქმნა **გაძლიერებული დაცვა.** („კავკ.")

---

26 იანვრიდან ბაქოს გაზეთები აღარ გამოდის.

უწმინდესი სინოდის ობერ-პროკურორს კ. პ. პობედონოსცევს, რომელიც ახალი წლის პირველ იანვრიდან ავათ გახდა, ახლა ისევ მოუკეთებია, ასე რომ ამ ჟამათ ის საძინებელი ოთახიდან გამოდის თურმე და ლაპარაკიც შეუძლია.

როგორც ადგილობრივი გაზეთები გადმოგვცემენ, 16 იანვარს ბათომში, ნაშუადღევის ორ საათზე, მანთაშოვის ქარხნის მახლობლათ, მოუკლავთ საერობო დარაჯთა აფიცერი თ-დი ლ. გურიელი. პოლიცია ბევრს ეცადა მკვლელი აღმოეჩინა, მაგრამ იგი თურმე ისე გაქრა ხალხში, რომ ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, იმის ვერაფერი გაიგეს.

ბათუმშივე 19 იანვარს, ნაშუადღევის 4 საათზე, მანთაშოვის ქარხნის მახლობლათ, მოუკლავთ კიდევ სამექანიკო ქარხნის „პასსეკ და ამბ."-ის გამგე ინჟინერი ალექსანდერი, რომელიც თვით ქარხნის ერთი პატრონთაგანი იყო. მკვლელი გაიქცა.

---

20 იანვარს დაბა ჩოხატაურში, დილის 7 საათზე, მოუკლავთ პრისტავი კოსტავა და ერთი სტრაჟნიკი.

ოფიციალური ცნობა: მათ იმპერატორებითი უდიდებულესობათ ხელმწიფე-იმპერატორმა და ხელმწიფა-იმპერატრიცებმა, აღიტურვენ რა გულითადი თანაგრძნობით 9 იანვარს პეტერბურგში არეულობის დროს მოკლულთა და დაჭრილთა ოჯახებისადმი, კეთილ ინებეს თავისი საკუთარი საშუალებიდან ორმოცდაათი ათასი მანეთის დანიშვნა იმათ ოჯახების გაჭირვებულ წევრთა დასახმარებლათ.

ამას „ნაში დნი" დასძენს, რომ მხოლოთ ამ ოფიციალური განცხადების შემდეგ შესაძლებელი შეიქნა უბრალო კაცობრიული თანაგრძნობის გამოცხადება საშინელ 9 იანვრის მსხვერპლებისადმი. ერთი დღის წინეთ ამ ოფიციალური განცხადებისა ასეთი თანაგრძნობა თითქმის დანაშაულათ ითვლებოდა. ჩვენ აკრძალული გვქონდა არა თუ მოწოდებით მიგვემართა საზოგადოებისადმი დახმარების აღმოსაჩენათ დაშავებულებისათვის, ჩვენ აკრძალული გვქონდა თითქმის იმის გამოქვეყნებაც კი, რაც ამ მხრით გაკეთებული იყო. პეტერბურგის საბჭოს დადგენილების შესახებ, რომელმაც 25-ათასი მანეთი გადადვა ამ საქმისათვის, ჩვენ საზღვარგარეთის გაზეთებიდან შევიტყვეთ... მადლობა ღმერთსო, ათავებს გაზეთი თავის შენიშვნას, ამას შემდეგ გარდა მეშჩერსკისა სხვებსაც შეუძლიათ ხელი მოკიდონ ამ წმიდა საქმესო"!

თფილისის გუბერნატორმა 20 იანვარს შემდეგი განცხადება გამოსცა ქალაქში: „დღეს, 19 იანვარს, თფილისის რკინის გზის მუშებს მათი თხოვნისამებრ ნება მიეცა დეპუტატები აერჩიათ გუბერნატორისათვის თავისი საჭიროების მოსახსენებლათ. მუშებმა არ ისარგებლეს ამ ნება-რთვით. ამისათვის გუბერნატორი აცხადებს, რომ ყოველგვარი კრებები აკრძალულია.

როგორც „კავკაზი" იუწყება, 21 იანვარს თფილისში მოვიდა მანგლისიდან ლეიბ-ერევნის გრენადერის პოლკის ნაწილი, 27 იანვარს კი ბელი-კლიუჩიდან გრუზინსკი გრენადერის პოლკის ნაწილი.

---

25 იანვარს თფილისის ქალაქის საბჭოში 40-მდე ხმოსანმა შეიტანეს კოლლექტიური განცხადება შემდეგი შინაარსისა: „აღელვებულნი 23 იანვრის ამბებით, როცა დაშავდა მრავალი ღარიბი ქალაქის მცხოვრებლები, ჩვენ, ქვემორე აბის ხელის-მომწერთ გვაქვს პატივი წინადადება შევიტანოთ საბჭოში, რათა მან გადასდოს გაჭირვებულ დაშავებულთა და მათი ოჯახების სასარგებლოთ 2,000 მანეთი; განკარგულებები ამის შესახებ და ფულის დარიგება მიენდოს ამისათვის არჩეულ კომისიასო".

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის უფროსმა შემდეგი განკარგულება მოახდინა საგზაო სამსახურის 1 და 2 ნაწილების უფროსთა მიმართ: „მოამზადეთ, რაც კი საჭირო იყოს რემონტის მუშათა და გზის დარაჯების დასათხოვნათ, რადგან ამათ 1 თებერვლიდან სამსახურზე უარი განაცხადეს.

ჯამაგირიდან, რასაკვირველია, უნდა გამოერიცხოს იმ დღეების ქირა, როცა მათ არ უმუშავიათ და ამასთანავე უნდა გამოეცხადოს მათ, რომ ხელახლა მიღება იმათი სამსახურში არას გზით არ შეიძლებაო".

რა ეჭირვებათ მუშებს დღეს.

19 იანვარს იმპერატორმა ნიკოლოზ მეორემ ცარსკოე სელოში მიიღო პეტერბურგის და მისი რაიონის ფაბრიკა-ქარხნების მუშათა დეპუტაცია და განუცხადა მათ, როგორც ზევით მოყვანილი დეპეშიდან ჩანს, რუსეთის მთავრობა იზრუნებს, რამდენათაც შესაძლებელი იქნება, მუშათა მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის.

ეს მაგალითი პირველია ჩვენი სახელმწიფოს ცხოვრებაში და იგი აშკარათ მოწმობს, რომ მართლაც ბევრი რამ საჭიროება მომწიფებულა მუშათა კლასისა, ისეთი, რომელიც ვერ ითმენს დაყოვნებას. ამას ხედავს მთავრობაც, მაგრამ ყველაზე უკეთ ხედავს მას და უფრო ახლო გრძნობს თვით დაინტერესებული კლასი. აქ ჩვენ ვერ შევალთ იმის განხილვაში, თუ როგორ და რა გზით ემსახურებოდა ამ მიზანს მთავრობა, ან რა გზით მოიპოვა მუშა ხალხმა ის მცირეოდენი გაუმჯობესობა თავისი მდგომარეობისა, რომელიც ასე თუ ისე დღეს ხელში უჭირავს. დღეს საქმე იმდგარია მუშათა კლასის აუცილებელ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაზე და ჩვენც სწორეთ იმას გვინდა მივაქციოთ ყურადღება, თუ რა ეჭირვება დღეს მუშა ხალხს.

ჩვენ დროში ყველასათვის დღესავით ნათელი და აშკარაა, რომ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სხვადასხვა ელემენტთა შორის ბრძოლა არის გამეფებული. ეს ბრძოლა არის ცხოვრების მამოძრავებელი, იგი არის პროგრესის შემქნელი და განმტკიცებელი; ხოლო ბრძოლა იგი ხდება ეკონომიურ ნიადაგზე ორ მოწინააღმდეგე კლასთა შორის: იბრძვიან კაპიტალისა და შრომის წარმომადგენელნი. ეს ხდება ევროპაში, ასეა ჩვენშიც. ეს ფაქტია, ფაქტი ისტორიული, რომელსაც ვერც მთავრობა, ვერც მუშა და ვერც კაპიტალისტი ვერ აუხვევს გვერდს. და რადგან ასეა, მას პირდაპირ უნდა შევხედოთ, უნდა ვაღიაროთ, რომ ჩვენ ვართ დამსწრენი დიდ მნიშვნელოვანი საკაცობრიო ორ-კლასთა შუა ბრძოლისა და რადგან საზოგადოებაში ატეხილ ბრძოლის დროს მხოლოთ ლაჩართ და ცხოვრებიდან გარიყულთ შეუძლიათ გულზე ხელ-დაკრეფილი ცქერა, ჩვენც უნდა გამოვარკვიოთ ჩვენი პოზიცია; ან ერთს უნდა მივემხროთ, ან მეორეს, ხოლო ორ სკამს შუა ჯდომა დღეს შეუძლებელია. წავიდა, და ვფიქრობთ საუკუნოთ, ის დრო, როცა კიდევ შეიძლებოდა ვისიმე მოტყუილება კლასთა შორის ინტერესების ჰარმონიაზე ლაპარაკით. სანამ კლასებია საზოგადოებაში, ე. ი. არიან ჩაგრულნი და დამჩაგვრელნი, მდიდარნი და არრის მქონენი, მათი ინტერესების შეთანხმებაზე ლაპარაკი უბრალო წყლის ნაყვა იქნება. ხოლო თუ არის საზოგადოებაში რომელიმე ისეთი ელემენტი, რომელიც მოვალეა ამ ორთაშუა ბრძოლაში მტკიცე ნეიტრალიტეტი (მიუდგომლობა) დაიცვას, (ასე ესმის ბევრს მთავრობის დანიშნულება) თუ ეს ფსიხოლოგიურათ და ფიზიკურათ შესაძლებელია, მაშინ ეს მესამე პირი მხოლოთ იმას უნდა ეცადოს, რომ ორივე მებრძოლი ერთ პირობებში მოყვეს გარეგნულათ მაინც... აი ამ აზრს წავიმძღვარებთ წინ შემდეგ ჩვენ მსჯელობაში და ამის მიხედვით აღვნიშნავთ ჩვენ იმ კლასის სადღეისო საჭიროებას, რომელმაც ეგრე დააინტერესა უმაღლესი მთავრობა.

როგორც ვთქვით, დღევანდელი მუშათა მოძრაობა საზოგადოთ ყველა კაპიტალისტურ ქვეყნებში აღმოცენებულია ქონებრივ უთანასწორობაზე, მუშა ხელის კაპიტალის მიერ დამონავებაზე. ყოველი მისი მოქმედება მიმართულია იმ მძიმე უღელის შემსუბუქებისა და ბოლოს სამუდამოთ მოშორებისაკენ, რომელიც დაუდგამს მისთვის უსამართლო ისტორიის მსვლელობას. აქეთ არის მისი მისწრაფება, მაგრამ მიზანი სხვაა და მისი მიხწევა კიდევ სხვა ბევრი ისეთი გარეგანი დაბრკოლება ელობება წინ ამ მისწრაფების განხორციელებაში ჩვენ მუშას, რომელიც სრულიად უცნობია დღეს ევროპიელისათვის. ჩვენში მოპირდაპირენი გარეგნულათაც არ არიან ერთნაირ პირობებში, და ეს უთანასწორობა იქამდის მიდის, რომ არსებული კანონებით სარგებლობასაც კი შეუძლებლათ ხდიან. არის მაგალითათ კანონი, რომელიც ავალებს დამქირავებელს, რომ განსაზღვრულ საათზე მეტი დრო არ ამუშაოს დაქირავებულთ. აშკარაა ამ კანონის დარღვევა თუ დანაშაულათ არა წესის დარღვევათ მაინც უნდა ჩაეთვალოს დამქირავებელს ასეც არის, მაგრამ თუ ამ წესის დამრღვევის წინააღმდეგ უკმაყოფილება გამოაცხადა ერთზე ან ორზე მეტმა, იგინი საზოგადო ცხოვრების წესიერების დამრღვევათ იქნებიან აღიარებულნი და სისხლის სამართლის პასუხის ვებაში მოყვებიან. დამქირავებელთ შეუძლიანთ თავი მოიყარონ, კრებები მართონ და მოილაპარაკონ თავიანთ საჭიროებაზე, ხოლო თუ იგივე ჩაიდინეს დაქირავებულებმა, ისინი არა თუ კანონის დამრღვევათ, სახელმწიფოსთვის საშიშარ პირებათ იქნებიან აღიარებული. დამქირავებელთ შეუძლიათ იწუწუნონ მუშა ხელის გაძვირებაზე, შეუძლიათ და არა ერთხელ მომხდარა კიდეც, რომ მოითხოვონ სხვა და სხვა ზომების მიღება ამ მუშა ხელის გაიაფებისათვის, ხოლო დაქირავებულთ კი წინააღმდეგ ზომების მიღება აკრძალული აქვთ. დავკმაყოფილდეთ ამ მცირე და მკრთალი მაგალითებით. აქედანაც აშკარაა, რომ დღეს მუშა ხალხის საჭიროება არის მხოლოთ ერთი—მასი გათანასწორება საზოგადოების ანუ სახელმწიფოს სხვა ელემენტებთან და პრაქტიკული განხორციელება მხოლოთ ყველა იმ დასკვნის, რომელიც აქედან გამომდინარეობენ პირდაპირ და ლოღიკურათ, ჩვენ არ შეგვიძლია მოვთხოვოთ ვისმე დღეს ქონებრივი უთანასწორობის მოსპობა, ეს ისტორიის მსვლელობის და საწარმოვო ტეხნიკის განვითარების შედეგი იქნება, მაგრამ გარეგანი პირობების, ე. ი. უფლებრივი არეს გათანასწორება კი აუცილებელია. კანონმდებლობა უნდა იცნობდეს მხოლოთ მოქალაქეს, საზოგადოების წევრს და არა მუშას, ხელოსანს, მექარხნეს, მემამულეს და სხვათ. კანონი ყველას ერთნაირათ უნდა უწყობდეს ხელს მისი ცხოვრების გაუმჯობესებაში, ყველას უნდა ჰქონდეს უფლება თავის საჭიროებაზე ლაპარაკისა, მის მდგომარეობაში მყოფ პირებთან შეერთებისა და შეკავშირებისა, ამ ყველასათვის თანასწორ კანონის მფარველობაში მოქმედებისა, თავისი ინტერესების დაცვისა. და თუ ეს ასეა, მშრომელი ხალხისთვისაც აუცილებელი საჭიროა დამყარდეს ისეთი წესი, რომელიც მოუტანს მას სიტყვის, სინიდისის და ყრილობის თავისუფლებას. მიეცით ესენი მას, მიეცით საშვალება დაიცვას თავისი თავი და დანარჩენს მოიპოვებს თვით. ჩვენ განზრახ აუხვიეთ გვერდი ამ წერილში ვიწრო ეკონომიურ კითხვებს, რადგან მათზე შეჩერება დღეს მეტათ მიგვაჩნდა, თუმცა შესაძლებელია ბევრს გაუკვირდეს კითხვის ასე დაყენება, რადგან მუშათა მოძრაობა და ეკონომიური მოთხოვნილებანი თითქმის სინონიმებათ არიან გა-

დაქცეული, ერთი მოვლენის ორ სახელს წარმოადგენენ. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ყოველივე ეკონომიური კითხვის გადაჭრა-გამორკვევა ორ დაპირდაპირებულ კლასთა ბრძოლის შედეგი უნდა იქნეს და ყოველივე საუმჯობესოთ მოეწყობა კიდეც, როცა ეს ორი მოპირდაპირე თანასწორ უფლებით შეხვდებიან ერთმანეთს. ხოლო როცა ჩვენ იმაზე ვმსჯელობთ, თუ რას უნდა მიაქციოს ყურადღება მთავრობამ, რომელმაც განაცხადა სურვილი მუშათა მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისა, ჩვენ იმ სფერას შევეხეთ, რომელიც სავსებით მთავრობის ხელშია დღეს. ამ თანასუფალი ბრძოლის შედეგი იქნება სამუშაო დღის შემცირებაც, სამუშაო ქირის მინიმუმის დაწესება, მუშათა სახელმწიფო დაზღვევა, დაშავებულთა და ავათმყოფთა უზრუნველ ყოფა და სხვა და სხ. მხოლოთ საჭიროა წაილეკოს ცხოვრებიდან ყოველივე ის, რაც ამ თავისუფლებას ეღობება წინ.

ნ. ელიავა.

რუსეთის ქრონიკა

მთელი განათლებული კაცობრობა, მთელი ქვეყნის ჟურნალ-გაზეთობა, დღეს რუსეთის საშინაო საქმეებზე დაბარაკობს. საუოველთაო მუშათა კაფიტვებმა, ქუჩის დემონსტრაციებმა, განსაკუთრებით კი პეტერბურგის საზარელმა ამბებმა, მთელი ქვეყნიერობა აალაბარაკა. ხალხის დიდ მოძრაობასთან, თვით უსაშინელესი, რუსეთ-იაპონიის ომიც ფერსა კარკვს და ქრება. ასი ათასი ახალგაზდა კაცი ყოველ ისსნდთ მორწეული მანჯურიის მინდორ-ველი, დაღუნული და განადგურებული ძალიერი ფლოტი, დატეშული სიმაგრე პორტ-არტური, ათასობით ტეფეთ წაყენილი მეომრები, ჩვენი ჯარის შიშიდი და საშიშელი, ურიცხვ დაჭრილთა კვნესა-გოდება, შიშისაგან ჭკვა-შემცდარ მეომართა სიმრავლე, და მრავალი სხვა ამგვარები, თითქმის ალარაფერთ მოსჩანან იმ დიადი მოძრაობისა და ამღელვარების წინაშე, რომელიც რუსეთის ეველა კუთხეს ტეტხლიანთ მოსდებია და რომელსაც უნდა ჩანთქას მიზეზი ეოველივე ამ უბედურებათა. გათვითცნობიერებული ხალხი კარგა ხანია მიხვდა, თვის აუტანელ მდგომარეობას, მიხვდა, თუ რას უნდა მოელოდეს ის სხვისი ხელის შეშეურალე, მიხვდა მიზეზს თვისი უზომო სიღატაკისას და სიბეჩავისას; მიხვდა და ერეთ ამოძრავდა; ამოძრავდა, რომ ეხსნას თვი ხელოვნურთა შექმნილ საზარელ პირობეთისგან. ხალხის ცხოვრებაში ასეთი საერთო მოძრაობა ძალიერ იშვიათი მოვლენაა და ამიტომ ფრიად საეურადღებო.

რუსეთის ჟურნალ გაზეთობა ამ ეამთ მოკლებულია საშვალებას დღეგანდელ ჩვენ საწირბარეტო კითხვებზე მიუდგომელი სჯა-ბაასი იქონიოს მკითხველ საზოგადოებასთან და ეს უკანასკნელიც იძულებულია ათასჯერ გაწურული და შეკვეცილი ცნობებით დაკმაყოფილდეს თავისი სულიერი მოთხოვნილება. ამ ნაწყვეტ ფაქტებიდანაც შეეძლია ადამიანს კითვალისწინოს საერთო სახე ჩვენი ცხოვრების მიმდინარეობისა. ერთი სიტყვით ეველასათვის ცხადია, რომ მეხეთე წელი მეოცე საუკუნისა რუსეთის ისტორიის წელთა ანრიცხვაში განსაკუთრებულს ადგილ დაიკავებს; ცხადია, რუსეთის ცხოვრება ისეთ ხანას განიცდის, რომლის მსგავსი ჯერ არ გამოშვდია. ეს არის ხანა სულიერი განახლებისა. მხოლოთ სრულიად გონება დაბნეული უნდა იყოს ადამიანი, რომ დღეგანდელი ცხოვრების ფურცლებზე ხალხის ნამდვილი სურვილი ვერ ამოიკითხოს, რომ იქ ჩვეულებრივსა და ძველებურს კარგა ახალი ფერადოვანი შეინიშნოს, მაგრამ წარმოიდგინეთ, რომ ასეთებიც არიან, მაგრამ მათი უძლური ჩხავილი სრულიად იკარგება ხალხის ძალიერ ეიკინაში. საერთო მდგომარეობა ჯერაც არ ჩამქრალა და ეველა კუთხიდან გაფიტვისა და დემონსტრაციის ამბები მოდის.

მაგალითად „ნოვ. დნ.“ ატეობინებენ, რომ 14 იანვარს ქ. მოსკოვში კიფიტენენ პროხოროვის ფაბრიკის მუშები, რიცხვით 5.800 კაცი. ამ დღესვე კიფიტენ ბოსტანეოგლოს თამბაქოს ფაბრიკის მუშები. ამათზე ცოტა უწინ შეწყვიტეს მუშაობა გაბაის და დუკატის ფაბრიკის მუშებმა. გუშინვე შეწყდა მუშაობა ვაგონების ამშენებელ ქარხანაში. უაზანის რკინ გზის უმთავრესი სახელოსნოები და აგრეთვე სხვა რკინის გზებისაც, შესაძე დღე გადის რაც შეჩერებულია. კაფიტული მუშები თავიანთ მოთხოვნილებაში, უმთავრეს ეურადღებას აქცევენ: რვა საათის სამუშაო დღის დაწესებას, სამუშაო ხელფასის მომატებას, მუშათათვის ბინდოოთეკების დაარსებას და სხ. ჯერ-ჯერობით ადმინისტრაცია დათანხმდა ხელფასის მომატებას და აგრეთვე სამსი მანეთი შესწირა მომავალ მუშათა ბინდოოთეკას. უკანასკნელ დღეების განმავლობაში თავისი მოთხოვნილება წარმოადგინეს საქსოვი ფაბრიკების, ჩამომსხმელ და მანანის ქარხნების მუშებმაც. მწარმოებლებმა გადწეკეტეს არაფერი დაუთმონ მუშებს. რისთვისაც უმჯობესია სცენს წარმოების შემცირება. ბრომლეის ქარხანაში გამოურეული იყო განცხადება, რომლითაც აცნობებდნენ მუშებს, რომ ისინი, ვინც სამუშაოთ არ გამოცხადა, პირობის დამრღვევებლათ არიან ცნობილნი და 15 იანვარს უნდა გამოირიცხონ ქარხნიდან“.

◆ კაზეთ „რუსსკაია ეედ“-ს წერეს ვარშავიდან, რომ 14 იანვარს მუშათა კაფიტვა დაიწყო.

◆ რიგორც კაზ. „ნაშა ჟნის“ კორესპონდენტი გადმოგვცემს, სარატოვში შემდეგი ამბავი მომხდარა:

რვა იანვარს „ეეშა ბაზარზე“ სხეაეში კონცერტის დროს თავი მოუყრია 1500 კაცს,—უმეტესობა მუშები ეოფილა. ამათ აურჩეეათ თავიანთ შორის ხელმძღვანელი და დაუწეიათ პოლიტიკური ხასიათის კითხვების კარჩეკა. იქვე ეოფილა შეოთხე ნაწილის პრისტავი თავისი კორიდოვებით პრისტავი არ კარეეია ერიდობის საქმეში და პოლიციმეისტრის თანაშემწესათვის შეუტეობინებია ტელეფონით საქმის ვითარება. პოლიციმეისტრასაც არაფერი ზეაშეია არ მიეფია ამ უკანონო კრების შესაწეეტად. „ამნარი დაუდეგრობისათვის“ გუბერნატორს თავის ბრანებაში პოლიციმეისტრის თანაშემწესათვის საეეერი გამოუცხადებია, ხოლო პრისტავი 7 დღის ვადით დაუპატიმრებია. ორი დღის შემდეგ იმავე ქალაქში, კომერციულ კლუბში სტუდენტების სალაზო კაეშარაეთ. იქ მოსულა მუშების გამოგზავნილი დეპუტატი. დაწყებულა კიდევ, „პოლიტიკური“ საკა ბასი“. იქვე შეოფ პრისტავს პირდაპირ გუბერნატორისათვის შეუტეობინებია ეს ამბავი. „კაფიტეო“ სასტიკათ უბრძანებია გუბერნატორს. „თქვენო ალმატებულებავ, მე მაგას ვერ ვიზამ, —მე ეიდინო ვარ თითონ მობრძანდით და თქვენი თავალით ნახეთ რისიც კაკვეთება შეიძლება.

მიუხედავათ ამისა გუბერნატორი არ მისულა კლუბში, პოლიციას რასაკვირველია, ამ შემთხვევაშიც შესაფერი სასჯელი მოელოდა, მაგრამ მან დასწრო ამ საამწეხარო შედეგს შემდეგი საშვალებით: პოლიციმეისტერმაც და თანაშემწემაც საამსახური მიატოვეს. ამასვე აპირობენ პრისტავებიც. პოლიციელი ზედამხედველები და გორიდოვები უარს ამბობენ ხალხის საკალეტათ ხმაეების და მთარგანების ხმარაზე. საზოგადოება კი ამ თავისებური კაფიტვის დამწეებს პოლიციმეისტრის თანაშემწეს საამადობელ ადგილს უმზადებს.

◆ 11 იანვარს პეტერბურგში მოხდა მინისტრთა კომიტეტის სხდომა. კომიტეტის თავმჯდომარეს ს. ი. ვიტტეს წინადადება შეიტანა, რომ იმავე სხდომაზე განეხილათ 9, 10 და 11 იანვარს პეტერბურგში მომხდარი შემაძრწუნებელი ამბები, კამოეკვლიათ ამის მიზეზი და შეემუშავებინა ზომები, რომელთა საშვალებით მომავალში მაინც ადარ გამეორებულიყო ასეთი საშეუხარო მოვლენა. ვიტტეს წინადადება კრებამ არ მიიღო. უმეტესობამ ის აზრი გამოთქვა, რომ ამ კითხვის განხილვა მინისტრთა კომიტეტის საქმე არ არისო და რომ იყოს, დღეს მაინც შეეძლებელია ამაზე დაბარაკი, რადგან ეს კითხვა უწესებაში მოხსენებული არ იყოო. კარგა ამისა კომიტეტს არ აქვს საკმაო მასალა ამ კითხვის ეოველ მხრივ განხილვისათვისო. შემდეგ კრება შეუდგა 12

დეკემბერს გამოცემული ბრძანების იმ მუხლის გარჩევას, რომელიც გაძლიერებულ დაცვას შეეხება.

უმეტესობამ უარეო აწ არსებული დროებითი კანონის მნიშვნელობა იმ მოსაზრებით, რომ გაძლიერებულმა დაცვამ რუსეთში ფრიად სამწუხარო შედეგი მოიტანოო. გარდა ამისა მიაქციეს უურადღება იმ გარემოებასაც, რომ ეს კანონი გამოსცა მინისტრთა კომიტეტმა, თუმც კანონ მდებელ ორკანოთ სახელმწიფო საბჭო ითვლება და არა მინისტრთა კომიტეტი. ასეც რომ არ იყოს, გაძლიერებული დაცვის კანონი—დროებითი კანონი იყო. მიუხედავად ამისა აგერ ოცდა ხუთი წელიწადი გავიდა მას აქეთ, რაც ის თავის ძალას არ კარგავს და ძირითადად უწინა

უკან დაახევია ჩვენ მხედრობას და მრავალი ზარბაზნები ჩაიგდო ხელში. ტიურენჩენის ბრძოლის შემდეგ ჩვენი ჯარი სულ უკან-უკან იხევს და იაპონიის მხედრობაც ნელა ფრთხილი ნაბიჯით უკან მისდევს.

გამწვავებული ომები ცინჯოუსა, ვაფანგოუსა, დაშიჩაოსა, ლიაოიანსა და შახეზე მხოლოთ იაპონელთა გამარჯვებას ლაღადებენ, მხოლოთ იმათ მომზადებასა, გაბედულებასა, თავგანწირულებას და სიმამაცეს ამტკიცებენ. ომის ღმერთს ერთხელ რა არის, ერთხელაც არ გაუცინია ჩვენი მხედრობისათვის; ჩვენს მხედრობას, რომელიც მთელ ქვეყნიერობას შიშის ზარსა ცემდა თავისი მრისხანე სახელით, იაპონელებთან ომში ერთხელაც არ უგრძვნიათ გამარჯვების სიხარული და აღფრთოვანება. ყველა სამხედრო მწერალი ამ სამწუხარო მოვლენას თავისი მიხედულობითა ხსნის. ზოგი მათგანი ამბობს: მიზეზი იაპონელთა გამარჯვებისა მხოლოთ იმით აიხსნება, რომ იაპონელი სალდათი გონებრივათ, ე. ი. სწავლით ბევრათ უფრო მაღლა დგას ჩვენსაზე, რომ იმას უფრო მეტი მოხერხების უნარი აქვს, რომ ბძოლის ველზე არ იბნევა და აფიცრის დაუხმარებლივაც ადვილათ ასრულებს თავის დანიშნულებას, ერთი სიტყვით, იმას უჭრის გონება. რუსის სალდათის უმთავრესი დამახასიათებელი თვისება, ბ-ნი კირილოვის სიტყვით არის: „არ შემიძლია ვიცოდე.“. (რ.)

ზოგი სამხედრო მწერალი იაპონელთა გამარჯვებას სხვა მიზეზით ხსნის. ისინი ამბობენ: თვით ხასიათი ამ ომისა ხელს უწყობს ჩვენ მტერს, ის იბრძვის თავისი არსებობისათვის, მთელი იაპონიის ინტერესებისათვის, იქ ყველა სალდათმა იცის, რომ იიპონიისათვის აუცილებელია კორეიაზე გავლენა ჰქონდეს, რომ ის გადასასახლებელ კოლონიათ გაიხადოს, რადგან თითონ იაპონიის კუნძულები ვეღარ იტევენ 50 მილიონ მცხოვრებლებსო. რუსის სალდათი კი იბრძვის მხოლოთ იმიტომ, რომ მას უბრძანებენ იბრძოლოს, კვდება იმიტომ, რომ უბრძანებენ მოკვდეს. მიზეზი კი ამ ომისა მას სულაც არ გაეგება. მან არ იცის რისთვის იბრძვის ამ სხვის ქვეყანაში თავის სახლიდან ათი-ათასი ვერსის მანძილზე, არ იცის ვის ინტერესებს ემსახურება. იბრძვის ის ახალი ქვეყნის შესაძენათ? არა; არა-იმიტომ, რომ სამხედრო კორესპონდენტები ხშირათ გადმოგვცემენ მეომართა სიტყვებს: „რათ გვინდა ჩვენ ახალი ქვეყნები, როცა თვალ-უწვდენელი მამული ისევ ნახევრათ ცარიელი გვაქვსო“. ასევე ამბობენ იაპონელთაგან ტყვეთ წაყვანილი სალდათები. რასაკვირველია, როგორც პირველი მიზეზი, ისე ეს მეორეც არ არის სრულიად საფუძველს მოკლებული და რუსეთ-იაპონიის ომის მიმდინარეობაზე ორივე მიზეზს გავლენა აქვს. არიან ისეთი პირებიც, რომელნიც მტრის გამარჯვებას მათი მთავარ-სარდლების ნიჭიერებითა და მომზადებით ხსნიან. ამბობენ სამხედრო საქმე, იაპონელ მთავარ სარდლებს უკეთა აქვთ შესწავლილი და ამიტომ ჯარს უკეთ ხელმძღვანელობენო. ბ-ნი კირილოვი თავის წერილში (იხ. გაზ: «Русь»-ი) არღვევს ამ შეხედულებას და დასამტკიცებლათ მოყავს გენ. კუროპატკინის სიტყვები: „ჩემი აზრით, იაპონელთა სამხედრო მოქმედებას სულაც არ ეტყობა ნიჭიერი ხელმძღვანელობა, პირიქით, ის უვარგისია. იცით თქვენ, ისინი რომ თაობაში უფრო გონივრულათ მოქცეულიყვნენ, ჩვენ ახლა ხარბინს იქით ვიქნებოდითო“, უთქვამს გენერალს დაშიჩაოში ყოფნის დროს. ვინ იცის, იქნება ესეც მართალი იყოს, მაგრამ ამით მაინც არ მტკიცდება, ჩვენი მთავარ-სარდლების უპირატესობა, პირიქით თვით ეს, ასეთ გარემოებაში ჩვენი ჯარის ჩაყენება იაპონელთა მოხერხებას ამტკიცებს. ყოველ შემთხვევაში, ვექვობთ, ამ მიზეზით აიხსნას ჩვენი ჯარის ზედი-ზედ დამარცხება. მაშ რა არის მიზეზი ამ სამწუხარო მოვლენისაო,—გაიძახის რუსეთის მოწინავე ჟურნალ-გაზეთობა, რომელსაც გული შეტკივა ასე ულმერთოთ და უსარგებლოთ გაჟლეტილ ახალგაზრდათა და ობლათ დარჩენილ წვრილ შვილთა ბედზე, რომელიც გრძნობს იმ აურაცხელ დაჭრილთა კვნესა-გოდებას, რომლებითაც გამსებულია შორეულ აღმოსავლეთის საავადმყოფოები; სად იმალება ამ საშინელების ძირიო, და ყველანი ერთათ, ქვეყნის უბედურების მიზეზათ ჩვენ ბიუროკრატიულ მთავრობას ასახელებენ. თვით კონსერვატორებიც კი „ნოვოე ვრემიას“ პირით ამასვე ლაღადებენ. ამბობენ: თურმე ჩვენი ძლიერება მხოლოთ ქაღალდზე ყოფილა; ნამდვილათ კი უბრალო შეტაკებამ გამოარკვია და დაგვანახა ჩვენი მოუმზადებლობა და უძლურება. პორ-არტურის დაცემის შემდეგ ბევრი მოელოდა ომის შეწყვეტას, მაგრამ, როგორც ვხედავთ, იმედი გაცრუვდა: ორი ძლიერი არმია, ერთი მეორის მახლობლათ მიწაში ჩამძვრალს ათას გვარი ხელოვნიური საშვალებით გამაგრებულ ადგილებში ჩამჯდარი მოპირდაპირის დაცემას ელოდება. მოსალოდნელი იყო, რომ ამ ორ ძლიერ ლაშქარს ერთმანეთს არ შეატაკებდნენ და უსარგებლოთ, გაჟლეტილთა რიცხვს კიდევ ათასობით ახალგაზრდათა გვამებს არ მოუმატებდენ. მოწინავე პრესა დაჟინებით თხოულობს საზარალო ომის შეწყვეტას. თხოულობს ამას თვით აუტანელი მდგომარეობა ჩვენი ხალხისა, გალატაკებულ ხალხისა; მაგრამ აი ქვეყანას ეუწყა გენ. გრიპენბერგის არმიის გალაშქარება იაპონელთა მარცხენა ფრთის წინაალმდეგ, რომელსაც მარშალი ოკუ უფროსობს. როგორც გამოირკვა, გენერალ გრიპენბერგს სურდა, პორტ-არტურიდან წამოსული არმია გენ. ნოგისა, რომელიც მარშალ ოიამას მხედრობის მარცხენა ფრთის გასაძლიერებლათ იყო დანიშნული, როგორმე შეეფერხებია და მოხერხებული პოზიცია დაეჭირა. აი ამ მიზნით გაილაშქარა გენ. გრიპენბერგმა და ჩვენი მხედრობის გულში კვლავ გაიელვა გამარჯვების იმედმა. ჩვენ ჯარს უნდა აეღო რამდენიმე მაგარი სოფელი, მათ შორის სანდეპუ. ხუთი დღის ბრძოლის შემდეგ გენერალმა გრიპენბერგმა უკან დაიხია. იაპონელთა სიმაგრეები თითქმის მიუდგომელი გამოდგა, ჯარიც უწინდებური თავგანწირულობით იბრძოდა. როგორც გაზეთები გადმოგვცემენ, ჩვენს ჯარს 13,000 მეომარი დააკლდა, ხოლო სარგებლობა კი არავითარი უნახავს. იაპონელთა მომავალ ისტორიას კიდევ ერთი გამარჯვების ფურცელი მიემატა, ჩვენსას-კი—ერთი დამარცხებისა. ეს გალაშქრება არ მოსდებია მთელ ფრონტს სამხედრო ასპარეზისას, მაგრამ შეიძლება ახლო მომავალში გავიგონოთ ისეთი საზარელი ამბები, რომელთა-მაგვარი ჯერაც არ გაგვიგონია. (რ. ვ.).

ს ა ლ ა მ ი.

შემოკრბით, სულის სწორებო,
გაგვაკაჟ-გაგვაფხიანეთ!
კვლავ შევქმნათ ძალა ახალი,
კმარა რაც დავიგვიანეთ!..
გავნასკვოთ ძაფი რომ გაწყდა,
მით აღვადგინოთ კავშირი!
შეუჩინჩხალოთ... ნაკვერცხლათ
ვაქციოთ ცივი ნახშირი!..
დეე ის, ძალით მოსილი,
მოგუზგუზ-მოხმაურობდეს
და ნაკვალევზე კვლავინდებრ
თვით ლამპრათ მოგზაურობდეს!
საცო ავხადოთ ბაგესა—
დუმილი-მრავლის მეტყველი:
მშრომელი ელის მოსარჩლეს
და ნაცნობ სალამს—მკითხველი!..

დ. თომაშვილი.

ᲡᲘᲢᲧᲕᲐ ᲯᲝᲯᲝᲮᲔᲗᲨᲘ, ᲔᲨᲛᲐᲙᲘ ᲡᲐᲛᲝᲗᲮᲔᲨᲘ ᲓᲐ ᲡᲐᲛᲘ ᲬᲔᲠᲢᲘᲚᲘ.

იმ დროს, როცა „სიტყვა“ ჯოჯოხეთის ბანკეტზე „რეჩს“ ამბობდა, მე პუშკინის ბალის კუთხეში ვიდექი და ჯოჯოხეთიც ხომ იქვეა. ჩემს მახლობლათ ირეოდენ ქურუმები, ტვინმეისტრები, მასწავლებლები, მოსამართლენი, მუშები, გლეხები და სხვადასხვა კატეგორიის ეშმაკები.

თუმცა ბუნებით ეშმაკი ვარ და ამიტომ ადამიანთა მტერი, მაგრამ მაინც ღირსეულათ ვაფასებ ვაჭკაცის სიმტკიცეს და გაბედულებას. ვერ წარმოიდგენთ როგორი ზიზღი მომგვარეს იმ ლაჩარმა მოხელეებმა, რომლებიც ანგარიშს აძლევდენ ჩვენს ყოვლის შემძლე კაკარდიან ტარტაროზს. იმათი მონური გაქნილი ენა და საზიზღარი მოქმედება თუმცა ჩვენი ჯოჯოხეთისათვის ძლიერ სასარგებლოა, მაგრამ მიუხედავათ ამისა, მე სრულიადაც არ თანავუგრძნობდი მათ. პირიქით, ჩემს სახეზე უთუოთ ზიზღი და სიძულვილი იხატებოდა ამ დროს.

მაგრამ ვერ წარმოიდგენთ ჩემს აღტაცებას, როდესაც ასპარეზზე „სიტყვა“ გამოვიდა და ლაპარაკი დაიწყო. ოჰ, ჯოჯოხეთო, ჯოჯოხეთო! რა დიდებული და თვალწარმტაცი სანახავი იყო ის ამ დროს!! იმის მრისხანე ხმას ქექა-ქუხილი გაჰქონდა, იმისი თვალები ელვას აფრქვევდენ! მთელი ჯოჯოხეთი შიშის ზარმა აიტანა; ყველა რაღაცა არა ჩვეულებრივ რისხვას მოელოდა.

მაგრამ... თურმე ყველაფერი თვალთმაქცობა ყოფილა და ის, ვინც მაგრა იწყებს ლაპარაკს, ყოველთვის რბილათ ათავებს. საკმარისი დარჩა ტარტაროზის ერთი შემოძახილი, რომ „სიტყვას“ გზა-კვალი დაბნეოდა და... და გაქცეულიყო. დიახ, ის დაეშვა სემინარიის დალმართზე სალდათის ბაზრისაკენ, უკან კი ეშმაკები მისდევდენ. ვხედავდი ამას და გული მიკვდებოდა. ჩემს თვალწინ ისევ ის სილაჩრე და გაუბედაობა, ისევ უკან დახევა, ისევ გაქცევა. ადამიანებს ტყვილათ არა აქვთ ანდაზა: „სადაც არა სჯობს, გაცლა სჯობს კარგისა მამაცისაგანო“! რამდენი მხდალი და ლაჩარი კაცუნა სარგებლობს ამ ანდაზით?!.

ამ ფიქრებში ვიყავი გართული, რომ უცებ კისერში მუჯლუგუნი მომხვდა და სამ ნაბიჯზე გადამისროლა.

— აქ რას გაშეშებულხარ, შე ყურმუსაღო! გამოვუდექ იმ ლაჩარს და არ მოშორდე, სანამ ხელში არ ჩაიგდო, გესმის?—დამიღრიალა ჩემმა მბრძანებელმა და მეც პასუხის მიუცემლათ გავქუსლე.

„სიტყვა“ ქუდ-მოგლეჯილი მირბოდა. აღარ არჩევდა გზასა და კვალს; ხან ვის წაატყდებოდა, ხან ვის, მაგრამ შეჩერებით მაინც არ შეჩერებულა. მეც მოვიკრიბე ძალი და ლონე, ის იყო უნდა დავწეოღი, მაგრამ გაიღო უცებ უზარმაზარი სახლის კარები და შიგ შევარდა. მე შევჩერდი. ან კი რა უნდა მექნა... ავიხედე მაღლა და სახლის სახურავთან ერთი გრძელი ფიცარი შევამჩნიე, რომელზედაც ოქროს ანბნებით ეწერა „ეროვნული სამოთხე“. როდესაც ადამიანი ცუდს რამეს იზამს, მაშინვე ჩვენ გვაბრალებს: ეს ეშმაკმა მაცდინაო; ეშმაკმა ჩამჩურჩულაო და სხ. ჩვენ, ეშმაკები, კი მოკლებულნი ვართ ამგვარ საბუთებს.

— მოდი ერთი შევალ, რაც იქნება იქნეს-მეთქი! გავივლე გულში და მარჯვენა ხელის ცერით დავაწევი პატარა თეთრ წერტილს, რომელიც იქვე კარებზე იყო მიბნეული.

უცებ კარები გაიღო და შიგ მოვექეცი. გაგონილი მქონდა: სამოთხეში ისინი შედიან, ვინც ეს წუთისოფელი ტანჯვა-წვალებაში გაატარა, ვინც დღე და ღამ მშიერ-მწყურვალი იყო, ვინც ყოველივე უსამართლობას ითმენდა და ტანზე დახვეულ მატლებსაც არ იშორებდა, რომ მათთვის ცხოვრების სახსარი არ მოესპო; ვინც თავის ყოველგვარ მოთხოვნილებას უარყოფდა და თავის ვინაობას კარგავდა.

თუმცა ვიცოდი, რომ ყოველივე ეს კაცთაგან მოგონილი სისულელე იყო, მაგრამ რას იზამ. მეც საწყალი კაცის სახით შევედი დიდსა და ნათელ ოთახში, რომელიც ყოველგვარი სამკაულით მდიდარი იყო. მართალი მოგახსენო, სამოთხე შვენიერ ბაღათ მქონდა წარმოდგენილი და მეგონა, იქ უმაღლესი სამართალი და თავისუფლება ყველასათვის ხელმისაწდომი იყო. და წარმოიდგინეთ თქვენ ჩემი აღტაცება, როცა აქაც იგივე ჯოჯოხეთური უსამართლობა, იგივე ჩვენებური უსწორ-მასწორობა და უფროს-უმცროსობა დამხვდა. ზოგიერთი გულუბრყვილო ადამიანი ფიქრობს: სამოთხეში სრული თანასწორობა სუფევს, რომ იქ ადამიანს სრულიად უშრომლათ შეუძლია შვენივრათ იცხოვროს, რომ იქ არ არის ერთისაგან მეორის დაჩაგვრა და სხვა ამგვარები. წარმოიდგინეთ თქვენ: ერთხელ ყური მოვკარი ქმრისაგან გალახული ცოლის ჩივილს: „ღმერთო, როდის მაღირსებ სამოთხეში შესვლას, რომ ჩემს გასაჭირს ბოლო მოელოსო“. ის საბრალო დარწმუნებული იყო, რომ სამოთხეში ის ქმარი იქნებოდა, ხოლო ქმარი ცოლათ გადაიქცეოდა. ერთი სიტყვით ადამიანები ძლიერ შემცდარი აზრისა არიან თურმე სამოთხის შესახებ...

დიახ, როგორც ჩვენს ჯოჯოხეთში, აქაც იგივე უთანასწორობა: ეს მთავარ-მოხელეო, ეს ისე მოხელე, ეს კარის მსახური, ეს ხალხის გამრავლების სტატისტიკოსი და სხვ. მიხეილ მთავარ-მოხელეს, ყველანი „ენიაზს“ ეძახდენ და მასთან მოწიწებით ეჭირათ თავი. ძლიერ მესიამოვნა, რომ ადამიანთაგან ქვეყნათ შექნილი უთანასწორობა, აქაც უკლებლივ გადმოეტანათ. მაგრამ ვერ წარმოიდგენთ, როგორ მეუცხოვა თითონ სამოთხელთა გარეგნობა. ეშმაკი რომ ეშმაკია ქვეყანამ იცის, უშნო და მახინჯი, მაგრამ სამოთხის ბინადარი ხომ ნათელი და უმანკო სახის უნდა იყოს?!. ჩემს დღეში არსად მენახა წვერ-ულვაშიანი „ანგელოზი“ და რომ დარწმუნებული არ ვყოფილიყავი მათს პიროვნებაში, უთუოთ უბრალო კომერსანტებათ ჩავთვლიდი. მაგრამ ის მომხიბვლელი ტკბილი სიტყვა, რომელიც მთელს ზალას ავსებდა, რომელიც ყველა სამოთხელის პირისაგან ნაკადულივით გადმოჩქეფდა, დიახ, ეს საამური ღაღადი გაჟივრებულთა კეთილ-დღეობაზე, ტვირთმძიმეთა ნუგეშის-ცემაზე, გონება-ბნელთა განათლებაზე, ყოველივე ეჭეს გაგიჭრობდა და დაგარწმუნებდა, რომ სწორეთ სამოთხეში იმყოფები და არა სავაჭრო კანტორაში, სადაც ვითომ კეთილი სიტყვითაც ვაჭრობდენ.

როგორც ჯოჯხეთის შვილი, მე თავს უხერხულათ ვგრძნობდი „ანგელოზთა“ შორის და მხოლოთ მიხეილის ღიმილი მამხნევებდა და იმედს მაძლევდა. ის ნელი ნაბიჯით მომიახლოვდა და ხელი გამიმიწოდა. მე ჩემი სახელი და გვარი ვუთხარი, რასიკვირველია.

— აჰ, ვიცი, ვიცი! ძლიერ სასიამოვნოა, რომ თქვენ ასეთი ნაყოფიერი შრომა შეგძლებიათ. მე ვხედავ, რომ თქვენი სურვილი, გაჭირვებულ ხალხს დახმარებოდით, სანახევროთ შეგისრულებიათ. თქვენ ღირსი ხართ ჯეროვანი პატივისა...

ამ დროს კარები გაიღო და სამოთხეში ფრთიანი სამოთხელი შემოსრიალდა. უნდა მოგახსენოთ, რომ დანარჩენებს ფრთები არა ჰქონიათ. კარის მსახურმა საჩქაროთ მოიხსნა საფრენი და იქვე კედელზე ჩამოკიდა.

— აი გაბრიელიც მოვიდა! ამან უკეთ იცის თქვენი ამბავი და ერთათ მოვილაპარაკოთ, დაუმატა მიხეილმა.

გაბრიელი სავარძელში ჩაჯდა და ერთი მკვახეთ ჩაახველა. მეც მოკრძალებით შორი-ახლოს მოვუჯექი, რომ ყოველივე იმისი სიტყვა რიგიანათ გამეგონა და გამეგო.

— აბა რას გვეტყვი ახალს ხალხის მოციქულო? როგორ მიდის ქვეყნათ ჩაგრულთა ცხოვრება, როგორ იტანს ხალხი თავისს უზომო გასაჭირს და რა საშვალებით ფიქრობს თავის დახწევას ამ ულლისაგან?

გაბრიელმა კვლავ ჩაახველა და დაიწყო.

— ხალხი უვიცია, კნიაზ, უვიცი! იმათი ფიქრით გაჭირვებას თავდადებული, უიმედო ბრძოლა მოსპობს და სხვა ვერაფერი. მათი ბელადები, ვერ მიმხდარან ნამდვილ საშვალებას, უეჭველ ხერხს გამარჯვებისას. ვერ მიმხდარან და არც უნდათ მიიხვდინონ. ჩემი ცდა ამაოთ იკარგება; ის არის „ხმა მღაღადებლისა უდაბნოსა შინა“, რადგანაც ჩვენი ერი, ქართველი ერი არის უდაბნო, ბნელი უდაბნო. მათ არა ჯერათ, რომ ეროვნული სიამაყე, ეროვნული ამპარტავნობა, ეროვნული თავ-მომწონეობა ერის რიცხვზე, ერის სიმრავლეზე არის დამოკიდებული და სასაცილოთაც არ ყოფნით ჩემი ღაღადი: „გამრავლდით აღორძინდით ქართველნო და ფლობდეთ ქვეყანასა“. ისინი მიკიჟინებენ, როდესაც „გამრავლებას“, ადამიანთა გამრავლებას ეროვნულ მოღვაწეობათა ვთვლი, ოჰ უგუნურებავ! ოჰ უმეცრებავ!..

მათ სიცილათ არა ყოფნით, ჩემი მეგობრული რჩევა: ხელი შეუწყონ ჩვენ ეროვნულ მცარცველობის განვითარებას. მათ ვერ გაუგიათ, რომ ჩვენთვის, ჩვენი ერის კეთილდღეობისათვის, უფრო სასარგებლოა ეროვნული მგელი, ვიდრე უცხო ტომის კრავი. რა ვქნა, კნიაზ, რა გავახერხო! ირგვლივ უმეცრებასა და სიბნელეს ვხედავ!

როდესაც გაბრიელი ეროვნულ მცარცველების საჭიროებაზე ლაპარაკობდა, მთავარ ანგელოზის ტუჩებზე ღიმილის ქარი შევნიშნე და ვიგრძენ, რომ გულში ჩაილაპარაკა: „აი შენ კი გენაცვალე ჩემო კარგო! .

— თქვენ ვინა გნებავთ ყმაწვილო? მომიბრუნდა გაბრიელი და მკითხა. იქნებ ჩვენთან სამსახური გსურთ?.. აქ ხომ ხედავთ რა თავისუფლება არის!? ეს სამოთხეა. გვითხარი რის გაკეთება შეგიძლია?!

— უკაცრავათ, ბატონო ჩემო, მე აქ „სიტყვას“ ვეძებ და მხოლოთ იმიტომ შეგაწუხეთ. თორემ სამსახური სამოთხის შმსაფერი სად მომეხერხება?!

— რა სიტყვა არის? ვერ გამიგია! აქ რა სიტყვას უნდა ეძებდეთ. თქვენ ცდებით!

— არა, მოწყალეო ხელმწიფევ, მე არ ვცდები. მე კვალ და კვალ მოვსდიე აქ ბ-ნ „სიტყვას“, რომელიც ჩემს მბრძანებელს უნდა მივგვარო. უმორჩილესათ გთხოვთ მოძებნოთ და მაჩვენოთ.

— თქვენ, ყმაწვილო კაცო, უთუოთ ცდებით! ალერსიანი კილოთი წარმოთქვა მთავარ ანგელოზმა და ტკბილათ გაიღიმა.—განა ვერა ხედავთ აქ არის ვინმე თუ არა. მადლობა ღმერთს, სინათლე არ გვაკლია!.. მაგრამ ისიც კი უნდა გითხრათ, რომ სამოთხე მარტო ეს ოთახი როდი არის! აი ამ კარებიდან მეორე სამოთხეში მიხვალთ, აქედან მესამეში, აქედან მეოთხეში. თანაც კარებს მიჩვენებდა. გაბრიელი კი ჩუმათ იჯდა და მკვახეთ ახველებდა.

— ჩანს სიტყვას აქ გზათ გამოუვლია, თორემ აქ რო იყოს ყველანი შევნიშნავდით, დაუმატა მიხეილმა.

— ბოდიშს ვიხდი ბატონო, მაგრამ „სიტყვამ“ თითონვე თქვა, რომ ის უჩინარია, რომ იმას ვერ დაიჭირავს ვერავითარი ძალა, ვერავითარი სიმაგრე, რომ ის ყველაფერს დაანგრევს და გააქრობს, რომ მისთვის არ არსებობს არავითარი ციხე და ბორკილი. შეიძლება სადმე აქ თქვენთან იმალებოდეს და ჩვენ კი ვერ ვამჩნევდეთ.

— მაშ რითი უნდა დავეხმაროთ, რის გაკეთება შეგვიძლია ჩვენ? დამეკითხა გაბრიელ-ანგელოზი.

— თქვენი დახმარება არ მჭირია და თუ ნებას მომცემთ მე ვიხმარ ხერხს, რომლის საშვალებითაც იმედი მაქვს მიზანს მივახწევ.

— აბა, აბა! საინტერესოც არის რა საშვალებით განახორციელებთ ცალიერ სიტყვას, თუნდაც აქ იმალებოდეს.

— მაშ ჩუმათ!..

მე ამოვიღე „ცნობის-ფურცლის“ მე 2727 ნომერი და ხმა მაღლა დავიწყე კითხვა:

„ბმეუო!.. მოვიდა დრო ანგარიშის,
მოდი, გავსწორდეთ, ნუ გვემალები,
წარვიდენ დრონი შენი უფლების;
დრო დაბნელდეს შენი თვალები!..

— შეჩერდი, შეჩერდი! სამი წერტილი, სამი წერტილი, სამი წერტილი! მოისმა ხმა; ოთახში ატირებული სიტყვა შემოვარდა.

— რასა შვები ყმაწვილო, უგუნურო ყმაწვილო! მე განა ტყვილათ დავსვი იქ სამი წერტილი, ეს მწარე წერტილი!!! ოხ ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო! რამდენი ცრემლი, რამდენი ცრემლი, რამდენი ცრემლი! ოხ ღმერთო ჩემო! რამდენი მწუხარება, რამდენი ტანჯვა, რამდენი ცრემლი! რამდენი მწარე ცრემლი არის გამოხატული ამ სამ წერტილში! ოხ ნეტარი დრო, ნეტარი მომავალი, როდესაც აღარ იქნება საჭირო წერტილი, მწარე წერტილი! ცრემლით წავრღვნიდი მთელ ქვეყანას; ცრემლით დავახშობდი მსმენელთა ყურებს, ცრემლით დავალბობდი თვით დედა-მიწის გულს! მაგრამ წერტილი, მწარე წერტილი, სამი წერტილი!

მთავარ-ანგელოზი გულჩვილი გამოდგა. წამწამზე ორი მარგალიტი ცრემლი ჩამოეკიდა: სწორეთ ისეთი ბჭყვრიალა და მოელვარე, რომლებიც საათის ძეძკვზე და მარცხენა ხელის ბეჭდებზე უთამაშებდა.

— კარგი, გეყოფა შვილო, გეყოფა; განა ცრემლით რაიმე კეთდება? კარგი გენაცვალე ამდენი ტირილი და მოთქმა გაგონილა! არა ჩემო კეთილო, სირცხვილია, გაგამტყუნებენ: ამოტელა ბავშვი სულ მოთქვამს და მოთქვამსო. ცრემლით არაფერი გარიგდება შვილო, ნაყოფი მხოლოთ საქმეს მოაქვს, მხოლოთ საქმეს. მე მაინც მომწონს შენი გულ-ჩვილობა და უმანკოება. იმედია შენგან კარგი კაცი დადგება და სამოთხის საფარებელს მოიპოებო. მე ჩავძვერი შენს სულში და იქ იგივე დავინახე რაც ჩვენს სამოთხეში: სიტყვა, სიტყვა და სიტყვა! ჩვენც ასე ვართ, აი თუნდა გაბრიელსა კითხე, ენაზე მუდამ გაჭივრებული ხალხი გვაკერია, თვალებზე მუდამ ცრემლი დაგვდის მათი ტანჯვის გამგონეს, მაგრამ საქმეს კი ვერიდებით. საქმით ჩვენს თავს ვემსახურებით. ჩვენ გვესმის რომ ცბიერი ტკბილი სიტყვა და მდუღარე ცრემლები ბორკილზე უფრო აფერხებენ ადამიანთა მსვლელობას სამოთხის გზაზე. ჩვენი სურვილი მხოლოთ ის არის, რომ სამოთხე ჩვენ შეგვრჩეს და საზოგადო დაწესებულებათ არ გადაიქცესო.

მთავარ—ანგელოზი შეჩერდა და ეჭვის თვალით შემომხედა. შემატყო, რო რაღაც სიამოვნებასა ვგრძნობდი.

— ასე ჩემო კეთილო! სამოთხეში ყველასთვის ადგილი არ არის. ამიტომაც ჩვენ ყოველი ღონე უნდა ვიღონოთ ხალხს გზა კეთილი დაუბნიოთ და ებრაელთა მგზავრობასავით ვატრიალოთ სამოთხესა და ჯოჯოხეთს შუა. ხალხსა გონია, რომ სამოთხეს მარხულობითა და მოთმინებით მოიპოებს. დეე ეგონოს! ჩვენც კვერი დავკრათ და დავერწმუნოთ. შენ შესაფერი სახელი დაგითქვამს „სიტყვა“. მე მომწონს ესა. ჩვენც სიტყვა გვინდა და არა საქმე. ილაპარაკე რაზედაც გინდა, მაგრამ საქმეს ერიდე! დაასვი რამდენი წერტილიც

გინდა, ცრემლიც დაღვარე, ხოლო ხელს ნუ გაანძრევ და თუ გაანძრიო, ისიც კვალის ასაბნევათ და ხალხის შესაფერებლათ. ახლა კი დაჩუმდი, გეყოფა ამდენი მოთქმა!

სიტყვა დაჩუმდა. ცრემლით დასველებული ცხვირსახოცი ჯიბეში ჩაიდვა და იქვე სავარძელში ჩაჯდა. „გაბრიელ-ანგელოზმა“ ერთი—ორი კიდევ ჩაახველა, მოისხა ფრთა და სადღაც გაქრა. მე სიტყვას მიუახლოვდი, მხარზე ხელი დავადევ და ვუთხარი:

— ყოველის შემძლე ტარტაროზის სახელით გატყვევებ მე თქვენ ბ-ნო „სიტყვავ!“

მხრებზე ჩამოდებულმა თითებმა იგრძნეს, თუ რა ჟრუანტელმა დაუარა ტანში „უძლეველ“ სიტყვას. სახე გაფითრდა და თვალებზე ცრემლი მოეგუბა. „მთავარ—ანგელოზსაც“ ფერი ეცვალა და კინაღამ გული შეუწუხდა. ორივენი სახტათ დარჩენ, როცა მათ წინ ჩემი შავი კუდითა და გრძელი წვეტიანი რქებით გამოვეჩიმე.

ორივე შემებრალა. ვიგრძენ მათი გულის მღელვარება, მათი აუტანელი წუხილი და ტანჯვა.

— ნუ გეშინიათ ბ-ნო ანგელოზო! მე ფრიად მასიამოვნა თქვენმა სამოთხემ როგორც ადამიანებს, მეც შემცდარი აზრი მქონდა სამოთხის შესახებ და მადლობა ღმერთს ახლა ნათლათ მიდგას თვალ-წინ ყოველი მისი სიავკარგე. ჩვენ ეშმაკებმა ვიცოდით, რომ სამოთხე ერთგვარი ციხე იყო, რომელსაც შიგ ყოფნი გასაოცარი სიმამაცით ამაგრებდენ. ადამიანთა გულ უბრყვილობაც კარგათ გვესმოდა, რადგან ისინი ციხის აღებას მარხულობითა და მოთმინებით აპირებდენ. მაგრამ ვიცით ისიც, რომ ხალხი დღეს სულ სხვაფერ ფიქრობს და დიდი ვაჟკაცობა გინდათ, რომ კვლავ დააშინოთ.

თქვენ ბ-ნო სიტყვავ! რიგიანათ გესმით სამოთხელების ჰანგები: სიტყვა, სიტყვა, სიტყვა. ცრემლი, ცრემლი და ცრემლი! თქვენ ყოველთვინ წერტილებს სვამთ იქ, სადაც ნამდვილი სიტყვა უნდა დაიწეროს და გარბიხართ იქიდან, სადაც საქმე და ბრძოლაა საჭირო.. ადამიანთა გული და აზრი ჩემთვის ისე ცხადია, ისე ნათელია, რომ ყოველი იმისი მოძრაობა თვალწინ მეხატება;.. მაშ რის ეშმაკი ვარ თუ ესეც აღარ შემეძლება! დიახ მე ვიცი სამი წერტილის დანიშნულება და ვიცი შეუშრობელი ცრემლის მიზეზი! ტყუილია, თქვენი ცრემლი ვერ წალეკავს ქვეყანას; ვერ გადარეცხს დედა-მიწის ზურგიდან გამეფებულ უსამართლობას, ვერ დაანგრევს იმ მაგარ მკვიდრს, რომელიც სამოთხეს გარს არტყია. მაშ რისთვის მოთქვამთ და ჰგოდებთ ასე განუწყვეტლივ! იმისთვის რომ გინდათ სამოთხის სავარძელი გამოიყიდოთ.

მე, როგორც ჯოჯოხეთის წარმომადგენელი, დიდ მადლობას გიცხადებ ორივეს. მე დავრწმუნდი, რომ სამოთხე და ჯოჯოხეთი ერთსა და იმავე მიზანს ემსახურება: ჯოჯოხეთი ეშმაკებს, სამოთხე ანგელოზებს. ხალხმა კი შვაზე იტრიალოს და დეე თითონ გაიკაფოს გზა. მაშ გაუმარჯოს ეშმაკებისა და ანგელოზების კავშირს, მათ საერთო საქმეს. მე მივქრიავრ ჩემ მბრძანებელთან, რომ გამოვუცხადო სასიხარულო ამბავი ანგელოზთა შეერთებისა.

დავკარი სტოლს კუდი და თვალიდან მივიფარე. ადამიანებს ჯერაც გონიათ სამოთხე ჩვენთვის არისო. ეეეხ, უმეცრებავ!

ეშმაკი.

ქუთათურის შენიშვნები.

I.

სიხარულით ვიღებ, ჩვენო მკითველო, კალამს ხელში და სიამოვნებით ვიწყებ შენთან საუბარს. წრფელი გულით მოგილოცავ ახალი ცხოვრების განახლებულ ორგანოთი შეხვედრას. დღეს მოხდენილ დროს გვიხდება ერთმანეთთან საუბრის გაგძობა. უკვე საკმაოთ გაკვალული ჩვენი ყამირი ნიადაგის ბილიკებზე სასიარულ ოთ დღეს სწორეთ მოგზაურებია საჭირო, რათა ოფლითა და სისხლის ღვრით ნიადაგის გამპოხიერებლებს თანაგრძნობა-თანამოაზრეობის ხმასთან ერთათ საამდროვო სწავლა-განათლებაც შევძინოთ, რომ მითი შეიარაღებულმა მედგრათ და შეგნებულათ ებრძოლოს დღევანდელ სულის შემხუთველ პირობებს... მაშ გამარჯვების იყოს, მკითხველო, ჩვენი ამ მგზავრობაში შეხვედრა... კარგათ ვიცი რა პესიმისტიური (უიმედო) აზრისა ხარ ჩვენ „სავარდო და სამაისო“ ქუთაისზე: იგი პატრიარქალურ ცხოვრების ქალაქათ მიგაჩნია, სადაც „მოდურ“ კულტურას უფრო მისდევენ. შენზე · ნაკლებ პესიმისტიური შეხედულებისა მეც არ ვარ ჩვენ „კურთხეულ“ ქუთაისზე, მარა დღეს ამგვარ ჩვენ შეხედულებას ფრთები ეკვეცება და ახლანდელი დროის შესეფერი ამბები და მოვლენები ნიადაგს იმზადებენ და რუსები რომ იტყვიან „проблески свѣта“-ო აქაურ მოდუნებულ ცხოვრებაშიაც აშუქებს და ამრიგათ „გაზაფხულის“ მოლოდინს ბანს აძლევს..

არა ჯერით ამ „проблеск“-ების მხოლოთ ძველ ჯიუტებს, რომლებიც ფიქრობენ, რომ ეს მობერილი სიოა, ახალგაზდების შექმნილი ამბებია და იგი მალე ჩაქრება, აღიგვეგბაო. არ ჯერათ-ძველი ბურჯების მოადგილეთ დასახულთ ზოგიერთ ახალგაზდა დიპლომოსან ინტელიგენტებსაც და აი ესეც საბუთი. მიმბაძველობაში ჩვენ ხომ ვერავინ გვაჯობებს და აქაურებმაც, თუმცა გვიან, მოინდომეს რუსეთის საზოგადოების ხმის ბანის მიცემა. ამის სისრულეში მოსაყვანათ თათბირი გაიმართა და აღნიშნეს ის მოთხოვნილებანი, რომელნიც დღეს-დღეობით საჭიროთ მიიჩნიეს, რათა დამყარდეს ჩვენში „მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება“.

ხსენებულ თათბირზე ერთნი ამტკიცებდენ, რომ კერძო, ჩვენი ეროვნული მოთხოვნილებებით დიწერილი ქაღალდის გაგზავნა დღეს უადგილოა და საზოგადო მოთხოვნილებების ხელის შემშლელი იქნება. თუ დღეს ქაღალდების გაგზავნას რაიმე აზრი აქვს, ისევ საზოგადო მოთხოვნილების ქაღალდი უნდა გაიგზავნოს და სრულიად შეეუერთდეთ რუსეთის საზოგადოების საუკეთესო ნაწილის საერთო მოთხოვნილებებს და არა ყოველმა ერმა თავიანთ ადგილობრივ საჭიროებაზე ილაპარაკოს ამ გარდამავალ ხანაში. ამასთან დღეს „докладъ“-ებისა და „записк“-ების დრო როდია, პირდაპირ მოქმედებაა საჭირო, ამტკიცებდნენ ისინი, ვინც ცხოვრებასთან უფრო ახლო დგანან. მაგრამ კაბინეტურ ქაღალდების წერის მოყვარულებმა გაჯავრებული მედიდურობით უპასუხეს, რომ ჩვენ ქაღალდების საშვალებით უფრო გვეადვილება მოქმედებაო და ამიტომ გთხოვთ ყველაფერში წინ ნუ გვეღობებით, ხელს ნუ გვიშლითო.

რასაკვირველია, მემარცხნეობა არავის არსად დაფნის გვირგვინებს არ უქადის და ქუთაისში მით უფრო. რა ხთება ყველგან და მათ შორის ქუთაისშიც, ვინ ვის ეღობება წინ და ვინაა საამდროვო მოქმედების ხელის შემშლელი, თუ პასიური (უმოქმედო) გარეშე-მაყურებელი,—ამას ცხოვრებაში ყველანი კარგათ ხედვენ და მომავალი კიდე უფრო დაანახვებს ყველას. მხოლოთ, საუბედუროთ, ამაებზე აქ ლაპარაკი შეუძლებელია და თუ ამაზე გაკვრით სიტყვა ჩამოვაგდე, მაინც კიდე მინდოდა ამენიშნა, რომ ქუთათურ ინტელიგენციის ცხოვრებაშიაც, თუმცა გვიან, მაგრამ რაღაც პროტესტების, კრიტიკის სიომ შეაშუქა და ესეც სასიამოვნო მოვლენა უნდა ჩაითვალოს.

ღირსია აგრეთვე აღნიშვნის ქუთათურ ექიმების ცხოვრებაში მომხდარი უკანასკნელი ამბები. მკითხველს, რასაკვირველია, გაეგონება, რომ ქუთაისში 10-15 წლის წინეთ ოთხი

ან ხუთი ექიმის და ვექილის სახელი ისმოდა. დღეს ვექილების არ იყოს, ექიმებიც მომრავლდა, მათი რიცხვი სოკოსავით იზდება.

აი ამ ექიმთა ჯგუფს, რომელიც წარსულ საანგარიშო წელს 36 პირისაგან ყოფილა შემდგარი, აგერ მე-12 წელიწადია დაუწესებია აქ ექიმთა სხზოგადოება, რომლის არსებობა აქ თითქმის აქამდე არავინ იცოდა და ასე წარმოიდგინეთ არც თვით საზოგადოების წევრები ცდილან, რომ თავიანთი თავი საზოგადოებისათვის გაეცნოთ. მაგრამ ამას ახლა თავი დავანებოთ და მკითხველის ყურადღებას მივაქცევ ხსენებული საზოგადოების ერთ კრებას, რომელიც მოხდა გასული წლის 16 დეკემბერს. ეს კრება სამ ნაირათ არის საინტერესო: 1) ამ კრების საშვალებით ქუთაისში ექიმთა საზოგადოების არსებობა ეუწყა ქვეყანას; 2) კრებაზე წაკითხულ იქმნა საინტერესო მოხსენება ექიმ ქორქაშვილის მიერ ამ სათაურით. „Къ вопросу о комплектованіи войскъ, расположенныхъ внѣ Кавказа, уроженцами Кутаис. Губ“.*) 3) დეკემბრის კრებაზე თავი იჩინა ბიურაკრატიულმა თვითნებობამაც რომელიც დღევანდელ ცხოვრებაში ერთ უდიდეს ძალას წარმოადგენს.

საქმე ის იყო, რომ კრების თავმჯომარე საგუბერნიო ექიმ სერგეენკოს რაღაც იდუმალი მოსაზრებით არ მოეწონა ქორქაშვილის მოხსენების როგორც შინაარსი, ისე მისი მიმართულება და მიუხედავათ იმისა, რომ ყველა დამსწრე წევრებმა მისი დასკვნები დაადასტურეს,—ეს მოხელე ექიმი მაინც აუხირდა მომხსენებელს და რამდენჯერმე შეეკითხა: „რა მიზანი გქონდა, რომ ასეთი ტენდენციური მოხსენება წაიკითხეო. ის პრაქტიკული ზომები, რომლებიც თქვენ გინდათ მიიღოთ ამ მოხსენების შესახებ, მე არ მწამს და ჩემი თავმჯდომარეობით არავითარ შუამდგომლობას ამის შესახებ არ გადაგაწყვეტინებთო. თქვა ეს ექიმთა ბიუროკრატმა, წაავლო ქუდსა და პალტოს ხელი და განაცხადა: დღეიდან მე თქვენი თავმჯდომარეობა აღარ მსურს და რაც გინდათ ის დაადგინეთო, და გაეშურა შინისაკენ. ამრიგათ დატოვა საზოგადოება პირდაღებული. მაგრამ შეურაცყოფილი ექიმები არც ასე ადვილათ ათავისუფლებენ თავხედ და უზდელ კოლეგას. აღნიშნულ ინციდენტის გარჩევას შემდეგ კრებაში აპირებენ, როცა, ალბათ არა თუ გარეშეებს, კორესპონდენტებსაც არ დაისწრებენ, აქაო და ეს პროფესიონალური საკითხიაო.

რაც შეეხება ექიმ ქორქაშვილის მოხსენებას, იმის შესახებ თავდაპირველათ განზრახული ზომები მაინც მიიღეს და 18 იანვრის ხელმეორე კრებაზე სიმონ ხეჩინოვის თავმჯდომარეობით დაადგინეს, რომ გადაეცეს ქალაქის გამგეობას საბჭოში მოსახსენებლათ და თავადაზნაურობის კრებას, რომ იმათი დასკვნებით შუამდგომლობა წარედგინოს უმაღლეს მთავრობას.

ᲘᲜᲝ.

საზოგადოებრივი-ისტორიული წერილები.

(რუსულიდან თარგ. ლ. ელიავასი)

I.

საზოგადოებრივობა ძველ დროში.

ამბობენ, ძველ დროში არსებობდა ეგრეთ წოდებული „პირდაპირი, ანუ უშუამავლო სახალხო კანონმდებლობაო“. ასეთი შეხედულების მომხრენი გვითითებენ კეისარისა და ტაციტის მიერ აღწერილ გერმანელთა ცხოვრებაზე, და გვისურათებენ იმ თავისუფალ და ბედნიერ საზოგადოებრივ წყობილებას, როგორიც ვითომდა არსებობდა, სანამ ძალმომრეობამ და კაცთა ვერაგობამ არ მოსპო პირდაპირი სახალხო კანონმდებლობა.

შევჩერდეთ ჩვენც ამ ხანაზე, განვიხილოთ სახალხო კანონმდებლობის ძირითადი კანონები და მისი მოსპობის მიზეზები და მით ზოგიერთ იმ გარემოებებსაც მოვფენთ ნათელს, რომელთაც მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე მოძრაობისათვის, რომელიც სახალხო კანონმდებლობისათვის იბრძვის.

ტაციტის დროის გერმანელებში, ისევე როგორც განვითარების ამგვარსავე საფეხურზე მდგომ სხვა ხალხში, ნამდვილი სახალხო კანონმდებლობის ნასახიც არ არის. საქმე ის არის, რომ განვითარების ამ საფეხურზე კანონები სრულიადაც არ არსებობს. ძველ გერმანელთა სახალხო კრებების მოქმედებას ძალიან ცოტა საერთო აქვს იმასთან, რასაც დღეს კანონმდებლობა ეწოდება: თემის თავისუფალ მხედართა კრება, აი რა იყო თემის საქმეების განმხილველი უმაღლესი დაწესებულება; იგი ირჩევდა თანამდებობის პირებს, ასამართლებდა დამნაშავეთ, წყვეტდა თემის წევრთა შორის ატეხილ უთანხმოებას, აწესრიგებდა სხვა ტომებთან დამოკიდებულებას და სხ. და სხ. რადგან საზოგადოებრივი ურთიერთობა საუკუნოებით არ იცვლებოდა, ამიტომ თემის განსახილველი საქმე ერთგვარი იყო. ამის გამო კითხვების გადაწყვეტაში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ჩვეულებებს და მოხუცებს, რომელთაც ახსოვდათ ეს ჩვეულებები.

როგორც თელი თემის საქმეებისათვის უმაღლეს ინსტანციას (დაწესებულებას) სათემო კრება შეადგენს, ისე თემის რომელიმე ნაწილის უმაღლესი ინსტანცია არის მისივე მხედართა კრება.

კიდევ უფრო ადრინდელი განვითარების საფეხური ავიღოთ, თუნდ ის, რომელზედაც იდგენ ჩრდილო-ამერიკის ინდოელები, როცა ამერიკა აღმოაჩინეს. აქ კიდევ უფრო დემოკრატიულ წესებს ვიპოვით; აქ დედაკაცებსაც კი აქვს ადგილი სახალხო კრებებში. ამგვარათ არა თუ კეისარის, არამედ ტაციტის დროის გერმანელებსაც ინდოელებთან შედარებით მცნება „ხალხი“ უფრო ვიწროთ ესმით: იქ სახალხო კრებას შეადგენენ მარტო მამაკაცები და ისიც ყველა კი არა, რადგან ზოგიერთები პოლიტიკურ უფლებებს მოკლებული არიან.

რით აიხსნება, რომ „ხალხისგან“ დედაკაცები გამოირიცხა? ამ კითხვის ჩვეულებრივი პასუხი ის ძალმომრეობაა, რომლითაც უყვართ ერთი კლასისგან მეორესი დამონების მიზეზების ახსნა. ამბობენ, მამაკაცებმა, როგორც უფრო ძლიერებმა, დაიმონეს დედაკაცებიო. ბევრი ამ მოძღვრებას დარვინის მოძღვრების შედეგათ თვლის. თუ ინდივიდთა ძალის და ნიჭის უთანასწორობა ყოველთვის იყო და იქნება, ამბობენ ისინი, მაშ საზოგადოებრივი უთანასწორობის საფუძველი თვით ბუნებაში ყოფილა, საუკუნოთ უნდა დარჩეს და ცვლილება კი შეიძლება მიეცეს მხოლოთ გარეგნობას. მაგრამ როცა ამ ძალმომრეობის მოძღვრებას ასეთ დასკვნამდი მივყავართ, გაუგებარია, რისთვის მიიღეს იგი ასეთი სიმოვნებით კლასიური განსხვავების მოწინააღმდეგეებმა. ძალმომრეობის თეორია არა თუ არაფერს სანუგეშოს არ წარმოადგენს, ვერაფერსაც ვერ განმარტავს. თუ ამ მოძღვრებიდან შესაძლებელია ის დასკვნა გამოვიდეს, რომ კლასიურ უთანასწორობას თვით ბუნებაში აქვს საფუძველი და ის საუკუნოა, მაშინ ისიც უნდა მივიღოთ, რომ ეს უთანასწორობა დასაბამითვე არსებობდა, მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ ეს სიმართლეს მოკლებულია. ჩვენ ვიცით, რომ პირველი ხანების თანასწორობა ნელ-ნელა, თანდათანობით უთმობდა ადგილს უთანასწორო-

---

*) ქორქაშვილის მიერ ექიმთა საზოგადოებაში აღძრული საკითხი, როგორც თანადროულ ჭირ-ვარამის გამომხატველი, ჩვენც საინტერესოთ მიგვაჩნია მკითხველებისათვის და ამიტომ მას ცალკე წერილში გავაცნობთ.

ავტორი.

ბას და ყოველი ასეთი ნაბიჯი თანდაყობოდა განვითარების ყოველ საფეხურს. ყოველთვის ყოფილა და იქნება ძლიერი და სუსტი, ნიჭიერი და უნიჭო, მარა ეს ჩვენ სრულიადაც ვერ გაგვაგებინებს, თუ რათ აღეძრათ ვითომ-და ძლიერ და ჭკვიან კაცებს კულტურულ განვითარების ამა თუ იმ საფეხურზე სუსტთა და უნიჭოთა დამონების სურვილი და რატომ შეიქნა ეს შესაძლებელი სწორეთ განვითარების ამ საფეხურზე და არა ადრე ანუ გვიან? ამის ახსნა უნდა ვეძიოთ კულტურულ განვითარების თვისებებში და არა „ადამიანის ბუნებაში“. მხოლოთ ეს თვისებები და არა ძალმომრეობის თეორია არის ამხსნელი აღნიშნული დროის კლასობრივი განსხვავებისა. თითოეული კულტურული განვითარების საფეხურის განმასხვავებელი თვისებების საფუძველი მის წარმოების წესშია. ამ წარმოების წესით აიხსნება სხვადასხვა კლასების საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, ხოლო საზოგადოებრივი მნიშვნელობა ყველა კლასისა განსაზღვრავს იმ როლს, რომელსაც იგი ასრულებს საზოგადოებაში.

პირველათ შრომის განაწილება, როგორც ისტორია მოგვითხრობს, დედაკაცსა და მამაკაცს შორის მომხდარა. ხალხთა ველურ მდგომარეობის უმაღლეს საფეხურზე, როცა ოჯახური ცხოვრების განვითარება დაიწყო, მისი გამგებლობა წილათ ხვდა დედაკაცს, გარეშე საქმეები კი თანდათან მამაკაცების ხელში გადადიოდა. რა პირობებმა გამოიწვია ეს, ამის შესახებ ჩვენ მხოლოთ ვარაუდი შეგვიძლია.

ბარბაროსობის ხანაში უმთავრესათ საოჯახო სამუშაოს ტეხნიკა უმჯობესდებოდა, ამიტომაც იყო, რომ დედაკაცთა შრომის ასპარეზი მეტათ გაფართოვდა: ის უვლიდა საქონელს, ამუშავებდა მიწას, უმი მასალის უმეტეს ნაწილს, ქსოვდა, წნავდა, თიხის ჭურჭლეულობას აკეთებდა და სხვ. და სხვ. ბევრ ხალხში მამაკაცები ისეთ ძნელ საქმესაც კი, როგორც ქოხის აშენებაა, დედაკაცებს ახვევდენ თავზე.

მამაკაცის სამუშაო კი ბარბაროსობის ხანაში ან ძალიან ცოტას, ან სრულიადაც არ მატულობს. მამაკაცი წინანდებურათ მხედარი და მონადირეა; მხოლოთ იქ კი, სადაც საქონლის მოშენება ვითარდება, მის მოვლაში მამაკაცებიც იღებდენ მონაწილეობას, მარა ეს უმეტეს ნაწილათ ის ახალგაზდები, რომელთაც მეომრის წლოვანებამდის არ მიუწევიათ. გასაკვირვალი არ არის, რომ მამაკაცზე მეტ შრომას დედაკაცი ეწევა. მას იმდენი საქმე აქვს, რომ სრულიად დრო აღარა რჩება მონაწილეობა მიიღოს საზოგადო ცხოვრებაში, ოჯახის დატოვება დიდი ხნით არ შეუძლია, რადგან ის მთელი დღეობით და საათობით საჭიროა ოჯახისთვის. აი ამისაგან წარმოდგა, რომ დედაკაცი ნელ-ნელა ქრება საზოგადო ცხოვრების სარბიელიდან ბარბაროსობის ხანაში: პირველათ ის მამაკაც-წარმომადგენლის საშვალებით ღებულობს მონაწილეობას და ბოლოს სრულიადაც არავითარ მონაწილეობას არ ღებულობს.

სულ სხვაა მამაკაცის საქმე, მისი ოჯახში ყოფნა მიუცილებელი არ არის, შეუძლია მთელი დღეობით და კვირეებით მიატოვოს ოჯახი, რადგან ამით ოჯახს სრულიად არაფერი არ დააკლდება. განვითარების ამ საფეხურზეც მამაკაცს შეუძლია მთელი თავისი დრო საზოგადოებრივ ცხოვრებას მოახმაროს, ისევე, როგორც ველურობის დროს, თუ კი არსებობდა იმ დროს რამე საზოგადოებრივი ცხოვრება. ახლა მამაკაცს წინანდელზე მეტი დროცა აქვს, რადგან დედაკაცის შრომის სარბიელი გაფართოვდა და ამას გარდა განვითარების მაღალ საფეხურზე დედაკაცს თანაშემწეთ მონებიც გაუჩნდა. ამგვარათ ჩვენ აქ ვპოულობთ მამაკაცების გადემოკრატებულ ცხოვრებას, იმართება მრავალი სხვადასხვა კრებები, რომელიც რამოდენიმე დღეც გრძელდება, ამ კრებებზე ნადიმებიც იმართება, თან ხალხი მსჯელობს და წყვეტს ყოველგვარ საქმეებს.

რამდენათ მამაკაცი ოჯახს შორდებოდა, იმდენათ უფრო ფართოვდებოდა საზოგადოებრივი ცხოვრება და არც დემოკრატიული ხასიათი ეკარგებოდა. წარმოების წესის აღმატებამ შესაძლებელი გახადა ერთსა და იმავე მიწის სივრცეს ეხლა წინანდელზე მეტი ხალხი გამოეკვება (ესაზრდოვებია). სუსტდება მამაკაცის ოჯახთან დამოკიდებულება, ამით მამაკაცს დრო ეძლევა შორს წავიდეს და სხვადასხვა სახალხო კრებებში მონაწილეობა მიიღოს.

ეს გარემოება ბარბაროსობის დროს ტომებს იმდენათ აახლოვებდა, რომ ბოლოს რამდენიმე ტომთა ერთ ხალხათ შეერთება მოყვა; აქაც, როგორც თემში, სახალხო კრებაა საზოგადო საქმეების გამრჩევი უმაღლესი დაწესებულება.

(შემდეგი იქნება).

ბ-ნ გოგიჩაიშვილის საპოლემიკო ნიმუშები·

(დასასრული.—იხ. „მოგზაური“ № 2).

ამნაირათ კარლ კაუტსკი „საერთო ნიადაგის“ მომხრე ყოფილა და ჰარმონიული თეორიაც კი მიუღია ამ ბოლო დროს რაოდენიმეთ. როგორ მოხდა ეს? სულ უბრალოთ, ჩემო მკითხველო: ბ. გოგიჩაიშვილმა ცილი დასწამა კაუტსკის, დაამახინჯა მისი სიტყვები და სწორეთ ის ათქმევინა, რაც თვითონ ბ. გოგიჩაიშვილს ესაჭიროებოდა. ჩემს წინ დევს კაუტსკის წიგნის ის ადგილი, რომელიც ბ. გოგიჩაიშვილმა მოიყვანა და მე სიტყვა-სიტყვით ვთარგმნი. კაუტსკი ამბობს: „... კაპიტალისტური საზოგადოება, როგორც ყოველი სხვა, გაერთიანებული ორგანიზმია, რომელშიაც ერთი რომელიმე ნეწილის დაზიანება უმნიშვნელოთ არ ჩაივლის სხვა ნაწილებისათვის. ეს გარემოება სრულიადაც არ სპობს კლასთა წინაამღდეგობას... წინაამღდეგობა, რომელიც არსებობს, ერთი მხრით, სხვა-და-სხვა კლასთა ინტერესების ჰარმონიასა (ასეთი ჰარმონია რაოდენიმეთ უეჭველათ არსებობს) და კლასთა ინტერესების მთავარ ანტაგონიზმს შორის მხოლოთ იმას ამტკიცებს, რომ კაპიტალისტური საზოგადოება მეტათ უვარგისი ორგანიზმია, რომ მრავალი ძალა და სახსარი უნდა დახარჯოს მან თავისი დანიშნულების შესასრულებლათ. კლასთა ურთიერთ დამოკიდებულებას განსაზღვრავს და კაპიტალისტური საზოგადოების გამძლავრებულ ძალათ უნდა ჩაითვალოს არა მათი ინტერესების არა-პირდაპირი ჰარმონია (ან და სულ მცირედათ), არამედ კლასთა წინააღმდეგობა. „ინტერესთა ანტაგონისმზე ხიდის გადებას ვერ მოახერხებს ვერც ხერხიანი, მხოლოთ უნიადაგო ქადაგი ინტერესთა ჰარმონიის შესახებ“ *) (კურსივი ყველგან ჩვენია). მკითხველმა მხედველობაში უნდა იქონიოს, რომ აქ კაუტსკი პროლეტარიატსა და გლეხობაზე-ლაპარაკობს და სწორეთ ამათ შორისაც მხოლოთ რაოდინიმეთ პოვებს ინტერესთა ჰარმონიას, ისიც იმდენათ, რომ მამოძრავებელ ძალათ მხოლოთ და მარტო კლასთა ბრძოლა მიაჩნია. ბ. გოგიჩაიშვილს აუღია ამ ადგილის პირველი ფრაზა, მეორედან შუა ადგილი მიუწებებია, ხოლო ბოლო სულ გამოუტოვებია და გამოვიდა, რომ კაუტსკის აზრით მოპირდაპირე კლასებს „შეთანხმებული შრომა მოქმედებაც კი შეუძლიათ“. ნამდვილათ კაუტსკი სწორეთ ამის წინააღმდეგს ამტკიცებს. კაპიტალისტური საზოგადოების მამოძრავებულ ძალათ სწორეთ კლასთა ბრძოლა მიაჩნია, მხოლოთ სადაც ბრძოლაა, იქ შეთანხმებული მოქმედება შეუძლებელია, ის „უნიადაგო ქადაგს“ უწოდებს ინტერესთა ჰარმომიაზე ლაპარაკს, ე. ი. მო

*) იხ. კაუტსკის: „აგრარული კითხვა“ რუსული გამოცემა 1899 წ. გვ. 354—355.

წინააღმდეგე კლასების „საერთო ნიადაგი“, მათი „შეთანხმებული მოქმედება“ ოცნებათ მიაჩნია. ამნაირათ ბ. გოგიჩაიშვილმა მოინდომა განზრახ მკითხველის შეცდომაში შეყვანა, კაუტსკის შეხედულება ყალბათ გადასცა იმ მოსაზრებით, ალბათ, რომ მკითხველებს შემოწმების დრო და მოცალება არ ექნებათო. აი რამდენათ სანდოა ჩვენი დოქტორის პუბლიცისტობა; აი რა ურიგო საშუალებას ხმარობს ის თავის ყალბი აზრის დასასაბუთებლათ!..

ამ ჟამათ ავტორს წერილის ბოლომდე მაინც მივყვეთ; გავიცნოთ კიდევ მისი რაოდენიმე საპოლემიკო ნიმუშები, ამით შეიძლება ერთი რამ მაინც ვისწავლოთ: როგორ არ უნდა იწერებოდეს საპოლემიკო წერილები. ესეც ხომ სარგებლობა იქნება.

მაშ ისევ ბ. გოგიჩაშვილი ვალაპარაკოთ: „მგონი ეს ყველას გვაქვს დანახული,—წულუკიძისა და მის თანამოზიარეთა(?) გარდა, რასაკვირველია,—რომ თანამედროვე ეკონომიურ ცხოვრებაში ქართველის წილი, ვითარცა ნაწარმოებთა პატრონის და მოსარგებლისა ფრიად მცირე და უმნიშვნელოა. ჩვენს მხარეში არსებულ ვაჭრობა-მრეწველობას დღესაც სხვა და სხვა უცხო ხალხები პატრონ-ბატონებენ და არა ქართველები“.

„წულუკიძე, რომელსაც ზეპირათ ლაპარაკი უყვარს, ამას არ დაგვიჯერებს(?); მისი აზრით კაპიტალიზმის არსებობა საქართველოში იმას მოასწავებს, რომ ქართველებში კაპიტალისტები ბლომათ არიან და სახალხო მეურნეობასა და მოქალაქობრივს ცხოვრებას სათავეში უდგანან“. შემდეგ ავტორს მოყავს ზანგნების მაგალითი, რომლითაც უნდა დაგვაჯეროს რომ „შეიძლება ხალხი კაპიტალისტურათ ფრიად განვითარებულ ქვეყანაში ცხოვრობდეს, მაგრამ თვითონ მხოლოთ ლატაკებისაგან შესდგებოდეს და კაპიტალსა და კაპიტალისტებს სრულებით მოკლებული იყვეს.“ ვის ეკამათება ბ. გოგიჩაშვილი? არ ვიცით. რასაკვირველია, ჩვენ ქართველები ზანგებათ არაოდეს არ მიგვიჩნევია და ღრმათ დარწმუნებულიც ვართ, წინააღმდეგ ქართველი პატრიოტის რწმენისა, რომ ქართველები ბევრათ მაღლა დგანან კულტურულათ ზანგებზე და მეტი წილიც უდევთ ქვეყნის სიმდიდრეში, მხოლოთ არსად და არასოდეს არ გვითქვამს „რომ ქართველებში ბლომათ კაპიტალისტები არიან და სახალხო მეურნეობასა და მოქალაქობრივ ცხოვრებას სათავეში უდგანან“. მაშ რას ებრძვის ბ. გოგიჩაშვილი? ქარის წისქვილებს. დონკიხოტიც ხშირათ ხომ ასეთ ბრძოლაში იჩენდა თავის გმირობას. მხოლოთ დონკიხოტის საშუალო საუკუნოები ამართლებდა, ჩვენი გმირის საქციელს კი მეოცე საუკუნე ვერ გაამართლებს. მაგრამ ამას ერთი საბუთი მაინც აქვს: მეცნიერია, სამეცნიერო კითხვებზე უნდა წეროს. წერას უნარი და ცოდნა ეპირვება; მას არც ერთი აქვს და არც მეორე: მაშასადამე რამე უნდა მოჩმახოს, მოიგონოს. შეიძლება, მკითხველო, თქვენთვის ასეთი საბუთი გამოუდეგარია?. ეს თქვენი საქმეა, თქვენვე გადაწყვიტეთ. ჩვენ ისევ ჩვენს გმირს ვალაპარაკებთ. ბევრ საგმირო საქმეს გვაცნობს ეს ახირებული ადამიანი. „ჩვენ ვურჩევთ წულუკიძეს ჩვენში არსებულ სავაჭრო და სამრეწველო დაწესებულებებში დასთვალოს, რამდენი ქართველი მსახურებს იქ: წაბრძანდეს აგრეთვე ტფილისის ქალაქის გამგეობაში და იქ გადაშინჯოს სია და ჯამაგირების რაოდენობა თვითმართველობაში მოსამსახურე პირებისა. მაშინ უფრო ნათლათ დაინახავს, არის სულ ერთი თუ არა უცხო და შინაური ბურჟუაზია“. ჩინებული რჩევაა: მადლი და პატივი ბ. გოგიჩაშვილს. ცოტა კიდევ რომ გარჯილიყო და ჯამაგირების სიები და მოსამსახურეთა რიცხვიც დაებეჭდა (მას ალბათ ეს ყველაფერი კარგათ ექნება შესწავლილი), საქმე გამიადვილდებოდა და საკამთო საგნებში ადვილათ და უცბათ გამოვერკვევოდი. ნეტავ აქ რათ არ მოყავს ბ. გოგიჩაშვილს მანიფესტის ის ადგილი, სადაც დიდი სოციალოგიური კითხვა ასე უბრალოთ გადაჭრილიყოს.

ჩემი მხრით, ერთი რჩევა ბ. გოგიჩაშვილს: სანამ მე ბანკებში, კანტორებში და საბჭოებში ვივლიდე სიების საჩხრეკათ, წაბრძანდეს ჩვენი მეცნიერი სომხებისა, ქართველების და უცხოელების ქარხანა-ზავოდებში და გადაათვალიეროს სამუშაო ქირის სიები. აძლევს თუ არა მანთაშევი სომხის მუშებს მეტ სამუშო ქირას, ვიდრე ქართველებს, ამუშავებს თუ არა ნაკლებს, უკეთეს გიგიენურ პირობებში აცხოვრებს მათ თუ არა? გამოიკითხოს და გაიგოს: ქარხნების ადმინისტრაციის დამოკიდებულება რით განისაზღვრება: ეროვნებით, თუ მატერიალური სარგებლობით?. ვის უფრო სიამთვნებით ღებულობდენ სამუშაოზე: შეგნებულს, თუ შეუგნებელს განურჩევლათ იმისა სომეხია მუშა, თუ ქართველი. „მაშინ უფრო ნათლათ დაინახავს არის სულ ერთი თუ არა უცხო და შინაური ბურჟაზია“.

როგორია პრაქტიკული მნიშვნელობა ამ კამათისაო?—კითხულობს ბ. გოგიჩაშვილი ტუპასუხებს: თუ ჩვენ ასე გრძლათ ვამტკიცებთ ეკონომიურ წარმატების საეროვნო მნიშვნელობას, ეს იმიტომ, რომ უარვყოთ წულუკიძის აზრი ვითომ ერში მარტო კლასობრივი განხეთქილება არსებობს.... „მშრომელი ხალხის“ იდეოლოგმაც უნდა მიიღოს აქტიური მონაწილეობა იმ საკითხთა განკითხვაში, რომელთა ცხოვრებაში გადატანა და განხორციელება მთელი ერისათვის საჭირო და სასარგებლო არის“.

ჯერ ერთი: რათ დაჭირდა ბ. გოგიჩაშვილს ეკონომიური წარმატების საეროვნო მნიშვნელობის მტკიცება? რომელი ხალხის რომელმა იდეოლოგმა ან სად უარყო ეს მნიშვნელობა? არასოდეს და არსად, რასაკვირველია. მეორე: როდის არ იღებდა ეს იდეოლოგი „აქტიურ მონაწილეობას იმ საკითხთა გარკვევაში, რომელთა ცხოვრებაში გადატანა და განხორციელება მთელი ერისთვის საჭირო და სასარგებლო არის“? ყოველთვის იღებდა აქტიურ მონაწილეობას და არა მარტო სიტყვით, კაბინეტში, არამედ საქმით, ცხოვრების შუაგულში. მაშ რა პრაქტიკული მნიშვნელობა ქონია ბ. გოგიჩაშვილის კამათს? არავითარი. რა დაამტკიცა ამითი მან? რომ მას უაზრო და უმნიშვნელო ფელეტონების წერა შესძლებია.

საერთოთ ასეთი დასკვნა შეგვიძლია გამოვიყვანთ ამ პუბლიცისტის დასახასიათებლათ: 1) ყველასათვის ცხადი და გადაღეჭილ აზრებზე ლაპარაკის გაგრძელება. („სხვისი აზრების შეუგნებლათ და უკრიტიკოთ განმეორება არ ვარგაო“).

2) ბავშური ტრაბახი („უცხოეთში სალიტერატურო სახელს მოვიპოვებო.)

3) მოწინააღმდეგის აზრის გაუგებრობით დამახინჯება („უარეს ბორკილებს აბამს სხვებსო“).

4) მარქს-ენგელსის ავტორიტეტით თავისი ყალბი აზრის გამართლება (ციტატა მანიფესტიდან).

5) განზრახ დამახინჯება სხვისი აზრების (კაუტსკიდან ციტატა).

6) მოწინაღმდეგეს აწერს ისეთ აზრებს, რომელიც მას არ გამოუთქვამს და ამ მოგონილ აზრებს ეკამათება (ზანგების მაგალითი).

7) საბჭოს მოსამსახურეების ჯამაგირების შემოწმებით სოციალური კითხვის გადაჭრა.

ასეთია ბ. გოგიჩაშვილის საპოლემიკო ნიმუშები. როგორც ხედავთ, მკითხველო, ძალიან ცუდ ნიმუშებს იძლევა პუბლიცისტი. ჩვენ გვინდოდა მხოლოთ გაგვეფრთხილებია მკითხველი, ამიტომ იმედია მოგვიტევებს, თუ ცოტა ოდენი დრო დავაკარგვინე ამის უმნიშვნელო წერილების განმარტებით.

ბ. **წულუკიძე.**

ეურნალ-გაზეთებიდან.

9 ივნვარს პეტერბურგში მომხდარ ამბების გამო აი რას წერს გაზ. „ნაში დნი“.

„ძალუნებური ხანმოკლე სიჩუმის შემდეგ ჩვენ ხელახლა ვიწყებთ მუშაობას, ვიწყებთ თუმცა გამოუთქმელი მძიმე გრძნობა გვაწვეს გულზე. ვიწყებთ მუშაობას,—რადგან გვრძნობთ, რომ თავს გვაწვეს საზოგადოებრივი მოვალეობა; გვესმის, რომ ჰასუხის მგებელი ვართ წინაშე ჩვენი მკითხველებისა და აი ეს გვიძალებს ჩვენი მუშაობის გაგრძობას.

ის საშინელი ამბები, რომელიც მოხდა 9 ივნვარს და შემდეგ რიცხვებში, საზარელ შთაბეჭდილებას ახდენენ, ამ სიტიოაცეა. რაგორც ოფიციალურ „ცრუ. ვესტ.“ ის ფურ-

ლებზეა გამოცემული. არა ოფიციალური ცნობები კი, ჩვენი თანამშრომლების მიერ შეკრებილი და მრავალ დამსწრე პირთაგან ნათქვამი, კიდევ უფრო აძლიერებენ შთაბეჭდილებას. შემზარავი და დაუფარავია ეს შთაბეჭდილება და მუდამ საშინელი იქნება ის ფურცელი ისტორიისა, რომელზედაც იგი აღბეჭდება. რუსეთის საზოგადოების ხანგრძლივ და მომავალ შორეულ შთამომავლობას უკვდავების თვალით დაუწყებს ცქერას მისი კასისხლიანებული პირდაპირ.

ჯერ არასოდეს არ მორწყულა პეტერბურგის ქუჩები ამდენი ასი მშვიდობიანი მოქალაქის სისხლით, არასოდეს არ შეწირულა ამოდენა მსხვერპლი უიარაღო ხალხისა!

ოფიციალური ცნობების მიხედვით მოკლულია 96 კაცი და დაჭრილია 333. დაშავებულთა რაოდენობის მხრივ—ეს ხომ ნამდვილი ბრძოლაა.

მაგრამ პეტერბურგში მომხდარ ამბების თვისებას თუ დაუკვირდებით, დანახავთ, რომ ბრძოლის ველზე შეტაკებასთან შედარებაც კი არ შეიძლება ამ ამბების.

9 იანვარს პეტერბურგის ქუჩებზე თავი შეიყარა მშვიდობიანმა და უიარაღო ხალხმ. მას უნდოდა პეტიცია წარედგინა ხელმწიფისათვის. ჩვენ კვეუბნებიან, რომ ეს ნება დაურთველია. მაგრამ, განა ამ დანაშაულისათვის ჩვენი კანონი სიკვდილით სჯის? ჩვენ კვეუბნებიან, ხალხმა არ ინდომა დაშლა. მაგრამ, განა ერთი მოთხოვნის აუსრულებლობისათვის სიკვდილით დასჯა მაელის კაცს?

ვერაფერი ვერ შეამცირებს საშინელ ელფერს იმ სურათისას, რომელის წინაშე ადამიანს სული ეხუთება და გული უღონდება: დღისით, სატარტო ქალაქის მიდამო მეხოვრებლების თვალწინ, უსუფოთ ეტემოდენ მიწაზე უიარაღო ადამიანები ხალხის უთვალავ ჯგუფში. და თუ რომ კვინდა ჩვენმა უსაზღვრო მწუხარებით მოკლებულმა კულმა და სასოწარკვეთილმა კონებამ თვალი შეასვენოს რაიმე ნათელ საკანზე, რომელმაც იქნებ ოდნავ მაინც შეკვამსუბუქოს დიდივით მძიმე კრძნობა,—ასეთ შელავთს, ასეთ დასვენებას სახოგადოებრივი სინდისი მხოლოთ კატეგორიულ, მეგობრულ შრომაში მოიპოვებს—ამ კაათკეტებული ენერგიით დაწყებულმა შრომამ უნდა ეცადოს, რომ არამც და არამც ადარ კამეორდეს მომავალში ის ამბები 9 იანვრისა, რომელთაც ბადალი არ აქვს ჩვენს ისტორიაში, თუ რომ 16 სუკუნის უკან ადარ დაიხეკთ“.

* * *

„Berlin. Tagebl.“-ს ატეობინებენ პეტერბურგიდან: მოსკოვში კაკრული იეო კანცხადება კრადნაჩალნიკის სტამბაში დაბეჭდილი, რომელშიაც ნაიქვამი იეო, რომ რუსეთში მომხდარ უწესოებათა და კაფიცვების მიზეზი ინგლისელები და იაპონელები არიანო, რომ ამ მოძრაობას კანაკებდა ინგლის-იაპონიის დიკა, რომ ინგლისელებმა თერამეტი მილიონი მანეთი მისცეს რუსეთის სოციალისტებს, რადიკალებს და დიბერალებს კაფიცულ მუშებისთვის დასარიგებლათო. ამის შესახებ პეტერბურგის ინგლისელმა ელჩმა ბრიტანეტი კანაცხადა და კამოძიების დანიშვნა მოითხოვა. რუსეთის მთავრობამ დაარწმუნა ის, რომ ეცდება კვლავ ამის მსგავსი არაფერი კანმეორდებაო („რუსსკია ვედ.“).

* * *

ქალაქ კოსტრომიდან სწერენ კაზ. „ნაშა დნის“:

15 იანვარს დამთავრდა თავად-აზნაურთა კრება. ამ კრებაზე სხვათა შორის ხმოსანმა კლადიმიროვმა წარმოთქვა სიტყვა, რომელშიაც ამტკიცებდა, რომ საჭირო ხელმწიფე იმპერატორს თავად-აზნაურობამ ადრესი კაუგზავნოსო. ამ ადრესში უნდა კამოითქვას თავად-აზნაურთა აზრი ეოველივე იმის შესახებ, რაც დღეს რუსეთში ხდება. უმეტესობამ მიიღო ხმოსნის წინადადება და მოიწონა ადრესიც, იქვე არჩეულ კომისიის მიერ შედგენილი. ამ ადრესის შინაარსი მოკლეთ შემდეგი:

დასაწყისში თავ. აზ—ბა მოახსენებს ხელმწიფე იმპერატორს, რომ მან ლოცვა-ვედრება შესწირა უფალს შესახებ ახალშობილი მემკვიდრე ცესარევიჩის დაეკრძალობისა და ომის სასიხარულოთ კათავებისა რუსეთისათვის. შემდეგ თავად-აზნაურობა უქვეშევრდომილესს მადლობას სწირავს ხელმწიფე იმპერატორს 12 დეკემბრის ბრძანებისათვის და ამბობს:

„ერთგულებათა და სარწმუნოებათა კანურჩევლობა, თვითმოქმედების მინიჭება ერობისადმი და ადმინისტრაციის ზეგავლენა კანთავისუფლება, სახელმწიფო თანამდებობის ამასრულებელ პირთა პასუხის გება ეოველგვარ თვითნებობა მოქმედებისათვის, ბეჭდვითი სიტყვის კანონის წინაშე პასუხისმგებლობა,—ეს დიდი პირობებია ჩვენი ხალხი დასაკმაოფილებლათ და სულიერ ადორძინებისათვის.

მაგრამ უკეთილმსახურესო ხელმწიფეო! ნება უბოძეთ კოსტრომის თავად-აზნაურობას, რომელმაც საკუნებით დაკმეკეცათ ერთგულება, უბოძეთ ნება, რომ სწორეთ აქვე, სადაც წინეთ რომანოვთა ოჯახის აკანი უ ფიდა, სულის სიღრმიდან ამონახეთქი მრავალი სიტყვა მოკახსენოთ. თქვენი უდიდებულესობის კვირეკვინოსან წინაპართა არა ერთხელ კამოუხატავთ კანონებში ზეშოთ მოკანილი უფლებები და სიყვარულით შეკებებით კიდევ ცხოვრების მიერ ახლათ წამოშობილ მოთხოვნილებათა. მაგრამ მათ—ხელმწიფეებს, კანუწყვეტლივ ხელს უშლიდა და წინ—ადგებოდა ხოლმე ბიუროკრატია. ბიუროკრატიამ მიუკვლია კეკელი ამართა ხელმწიფეთა და იმ ხალხს შორის, რომელმაც ამ 290 წლის წინეთ თავისუფლათ აირჩია დიდებული წინაპარი თქვენი უდიდებულესობისა.

კანონში ახლაც ნათლათ არის კამოხატული, რომ მის წინაშე ეკანი თანასწორია, რომ სუკეკელ პასუხს აკების მის დარღვევისათვის, რომ ეკელა რუსეთის ქვეშევრდომები და მათი სარწმუნოება ერთ ნაირათ პატივიცემენიან; მაგრამ, სწორეთ ის პირები, რომელთაც მინიჭებული აქვთ კანსაკუთრებული ნდობა და რომელნიც კანონის დარაჯებათ უნდა ითვლებოდეს, თავისი საქციელით კვიმტკიცებენ, რომ კანონზე მაღლა დგანან“.

დასასრულ ადრესში ის აზრია კამოთქმული, რომ მხოლოთ ხალხის მიერ თავისუფლათ არჩეულ წარმომადგენლებს შეუძლიათ ხალხის მდგომარეობის დაცხრობა და შინაური საქმეების მოწესრიგებაო.

* * *

18 იანვარს შინაგან საქმეთა მინისტრმა თავად სვიატოპოლკ მირსკიმ სამსახურს თავი დანება. ამ კარემოების შესახებ რუსულ პრესაში სხვადასხვა აზრი გამოთქვა. სხვათა შორის, კაზეთი „ნაშა ჟიზნი“ ეხება რა თავად სვიატოპოლკ მირსკის მოდგაწეობას, ამბობს, რომ, საშეუხარეთ, ეოფილმა მინისტრმა ვერ კამოიჩინა ხასიათის სიმტკიცე და ენერგია, რომ კანეხორციელებია ის რეფორმები, რომელთაც ასე მოელოდა საზოგადოება. თავად სვიატოპოლკ-მირსკის ხასიათის სისუსტემ უფრო ცხინა თავი ბეჭდვითი სიტყვის საქმეში. კამოაცხადა რა ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება, თავადმა სვიატოპოლკ მირსკიმ ეს საქმე ძველებურათ ბეჭდვითი მთავარ კამგეობას დაუმორჩილა. ამნაირათ ბეჭდვითი სიტყვა რადაც ორწოფ მდგომარეობაში ჩავარდა. ერთ შემთხვევაში მას შეეძლო თავისუფლათ ელაპარაკა სხვადასხვა საკერ-ბოროტო კითხვებზე, ხოლო მეორე შემთხვევაში თავისუფლათ დაპარაკა უკრძალველ ადმინისტრაცია. ეურადღება იმაზე კი არ იეო მიქცეული რას წერდენ, არამედ იმაზე ვინ წერდა. რაც ერთისთვის ნება დართული იეო, მეორესთვის—ნება დაურთველი. სვიატოპოლკ-მირსკის მინისტრობა და მისი მოქმედება საუკეთესო მაგალითია მისი, რომ ერთ კაცს, რა გინდ კარგი სურვილებით იეოს ის კამსჭვალული არაფერი არ შეუძლია.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 2-го февраля 1905 г. ელექტრომბეჭდავი თავ. გრ. ნ. დისამიძისა, სასახლის ქ.